

Službeni glasnik BiH, broj 92/14

VELIKO VIJEĆE

PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI protiv BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

(Zahtjev br. 60642/08)

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je povodom zahtjeva (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije što ga je dana 30.7.2005. Sudu podnijelo troje državljana Bosne i Hercegovine: gđa Emina Ališić, g. Aziz Sadžak i g. Sakib Šahdanović (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) prema članku 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija). Prva podnositeljica zahtjeva također je i državljanka Njemačke.

9. Podnositelji zahtjeva rođeni su 1976., 1949. i 1952. godine te žive u Njemačkoj.

1. Komercijalno bankarstvo u SFRJ prije reforme iz 1989./90.

12. Do gospodarskih reformi iz 1989./90. godine sustav komercijalnih banaka sastojao se od osnovnih i udruženih banaka. Osnovne banke bile su zasebne pravne osobe, ali su bile povezane u organizacijsku strukturu neke od devet udruženih banaka. Osnovne banke u pravilu su osnivala i nadzirala poduzeća u društvenom vlasništvu sa sjedištem u istoj teritorijalnoj jedinici (tj. u jednoj od republika – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji - ili autonomnih pokrajina - Kosovu i Vojvodini). Poduzeća u društvenom vlasništvu predstavljala su perjanicu jugoslavenskog modela samoupravljanja: nisu bila ni u privatnom ni u državnom nego u društvenom vlasništvu i nadzirali su ih njihovi zaposlenici na temelju komunističke vizije radnih odnosa (ovaj fenomen i današnji status takvih poduzeća u Srbiji, gdje ona i dalje postoje, opisan je u predmetu *Kačapor i drugi protiv Srbije*, br. 2269/06 i dr., toč. 71.-76. i 97., 15.1.2008.). Udruženu banku mogle su osnovati najmanje dvije osnovne banke. U sastavu Ljubljanske banke Ljubljana, jedne od takvih udruženih banaka, bila je Ljubljanska banka Sarajevo, u kojoj su dvoje podnositelja zahtjeva iz ovoga predmeta otvorili račune, te Ljubljanska banka Zagreb ², Ljubljanska banka Skopje ³ i niz drugih osnovnih banaka. Slično tome je Investbanka, u kojoj je jedan od podnositelja zahtjeva u ovome predmetu otvorio račune, zajedno s nekim drugim osnovnim bankama formirala udruženu banku nazvanu Beogradska udružena banka.

14. Pošto je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je poticala svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u njene banke. Takvi depoziti nosili su visoke kamate, godišnja kamatna stopa često je premašivala 10% i za njih je jamčila država (vidi članak 14. stavak 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. godine ⁴ i članak 76. stavak 1. Zakona o bankama i drugim financijskim organizacijama iz 1989. godine ⁵).

17. Počevši od sredine 1970-tih godina, komercijalne banke pretrpjele su devizne gubitke zbog pada tečaja dinara. Kao odgovor na to, SFRJ je uvela sustav "redeponiranja" deviza koji je poslovnim bankama omogućavao da devizne štedne uloge građana prenesu na Narodnu banku Jugoslavije (u daljnjem tekstu: NBJ), koja je preuzela valutni rizik (vidi članak 51. Zakona o deviznom poslovanju iz 1977. ⁹). Iako je sustav bio dobrovoljan, komercijalne banke nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno imati devizne račune u inozemnim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvu, niti im je bilo dopušteno odobravati devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize "redeponirale" u NBJ prema jednoj od sljedeće dvije metode: metodi računa ili "pro forma" metodi, ili metodi stvarnog prebacivanja deviza na devizne račune NBJ. Metoda računa je daleko češće korištena jer je omogućavala komercijalnim bankama da prebace valutni rizik na NBJ bez plaćanja naknada inozemnim bankama (vidi *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 36., 3.10.2008.; vidjeti također odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1.4.2006., točka 53.). Prema internom izvješću NBJ iz rujna 1988. godine ¹⁰, do 30.6.1988. kod NBJ bilo je redeponirano oko 9 milijardi američkih dolara, od čega je samo oko 1,4 milijarde dolara (odnosno, nešto malo više od 15%) bilo fizički prebačeno na brojne inozemne račune NBJ. Kako izgleda, sredstva s inozemnih računa NBJ nedavno su podijeljena među državama sljednicama (vidi točku 65. dolje u tekstu).

1. Bosna i Hercegovina

24. Bosna i Hercegovina je 1992. godine preuzela zakonske garancije za "staru" deviznu štednju od SFRJ (vidi članak 6. akta o primjeni zakona SFRJ iz 1992. ¹⁴). Iako mjerodavne zakonske odredbe nisu bile jasne u tom smislu, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je da ove garancije obuhvaćaju samo "staru" deviznu štednju u domaćim bankama (vidi njeno izvješće 63/94 od 8.8.1994. ¹⁵).

29. Kako je navedeno u točki 21. gore u tekstu, Ljubljanska banka Sarajevo je 1990. godine postala podružnicom Ljubljanske banke Ljubljana bez svojstva pravne osobe, a Ljubljanska banka Ljubljana preuzela je njena prava, imovinu i obveze. Prema registru poslovnih subjekata, sarajevska podružnica djelovala je u ime i za račun matične banke. Krajem 1991. godine iznos deviznih štednih uloga u sarajevskoj podružnici bio je oko 250.000.000 njemačkih maraka, ali se u trezoru sarajevske podružnice nalazilo manje od 350.000 njemačkih maraka (kretanje deviza između Sarajeva i Ljubljane opisano je u točki 18. gore u tekstu).

38. Tuzlanska podružnica Investbanke je sve vrijeme imala status podružnice bez svojstva pravne osobe. Iznos sredstava "stare" devizne štednje u toj podružnici na dan 31.12.1991. iznosio je približno 67 milijuna američkih dolara (oko 100 milijuna njemačkih maraka). Podružnica je zatvorena 1.6.1992. i nikada nije nastavila poslovanje. Nije jasno što se dododilo s njezinim sredstvima.

42. Vlada Hrvatske je izjavila da je isplatila "staru" deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim stranim podružnicama, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata. Doista, jasno je da su izvršili isplatu takvih štednih uloga državljana Bosne i Hercegovine u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, slovenska vlada dostavila je odluke Vrhovnog suda Hrvatske (Rev 3015/1993-

2 iz 1994., Rev 3172/1995-2 iz 1996. i Rev 1747 /1995-2 iz 1996. godine) u kojima se navodi da izraz upotrijebljen u tome zakonu (građanin) znači hrvatski građanin (vidi i usporediti *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 77.).

43. Hrvatska je svojim državljanima omogućila da prebace svoju "staru" deviznu štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke na zahtjev zainteresiranih deponenata (vidi članak 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993. ²² i mjerodavne podzakonske akte ²³). Izgleda da je oko dvije trećine svih klijenata te podružnice iskoristilo ovu mogućnost. U ožujku 2013. godine Hrvatska i Slovenija potpisale su memorandum o razumijevanju kojim pozivaju na daljnje pregovore o sukcesiji u vezi s tom prebačenom štednjom. Što se tiče preostalih klijenata koji nisu prebacili svoju štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke, čija je "stara" devizna štednja navodno iznosila oko 300 milijuna njemačkih maraka, neki od njih pokrenuli su građanski postupak pred hrvatskim sudovima, a njih šezdeset i troje došlo je do svoje "stare" devizne štednje prisilnom prodajom imovine te podružnice smještene u Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8.4.2005. i 15.6.2010. ²⁴; vidjeti također *Kovačić i drugi*, citirana gore, toč. 122.-33.). Neki drugi klijenti pokrenuli su građanske postupke pred slovenskim sudovima (vidi točku 38. dolje u tekstu). Prema službenim dokumentima što ih je dostavila hrvatska vlada, Ljubljanska banka Ljubljana i njena zagrebačka podružnica više nemaju imovinu u Hrvatskoj.

44. Nakon raspada SFRJ "stara" devizna štednja u domaćim bankama ostala je zamrznuta. Međutim, podizanje sredstava bilo je dopušteno u iznimnim slučajevima iz humanitarnih razloga, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog deponenta (vidi mjerodavne podzakonske akte ²⁵). U najmanje jednom slučaju srbijanski sud donio je odluku da su banke sa sjedištem u Srbiji odgovorne za "staru" deviznu štednju u njihovim podružnicama u Bosni i Hercegovini (vidi *Šekerović protiv Srbije* (odl.), br. 32472/03, 4.1.2007.).

47. Prema sudskom registru poduzeća, Investbanka je u državnom vlasništvu. Ona je pod nadzorom Agencije za osiguranje depozita Srbije. Kao pravna osoba u državnom vlasništvu, morala je otpisati potraživanja u velikim iznosima protiv poduzeća u državnom i društvenom vlasništvu kako bi se omogućila njihova privatizacija prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine ²⁶. Nadležni sud je siječnju 2002. godine naložio pokretanje stečajnog postupka nad Investbankom. Stečajni postupak je još uvijek u tijeku. Stotine štediša u bosanskohercegovačkim podružnicama Investbanke bezuspješno je zahtijevalo povrat sredstava u kontekstu stečajnog postupka. Njih 20 potom je pokrenulo građanski postupak protiv Investbanke, ali bezuspješno.

48. Slovenija je 1991. godine preuzela od SFRJ zakonske garancije za "staru" deviznu štednju u domaćim podružnicama svih banaka (uključujući Investbanku i druge strane banke), bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata (vidi članak 19. stavak 3. Ustavnog zakona za provedbu Temeljne ustavne povelje o suverenitetu i neovisnosti Republike Slovenije iz 1991. godine - u daljnjem tekstu: Ustavni zakon iz 1991. godine ²⁹), i pretvorila obveze banke prema deponentima u javni dug (vidi Zakon o staroj deviznoj štednji iz 1993. godine ³⁰). Slovenija se tako obvezala da će isplatiti originalne depozite i pripadajuću kamatu do 31.12.1990. po prvotnoj stopi, kao i kamatu od 1.1.1991. do 31.12.1992. po godišnjoj stopi od 6% (članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1993. godine). Nakon tog razdoblja kamatna stopa ovisila je o tome je li deponent odabrao isplatu u vladinim obveznicama ili u gotovini. Deponenti su imali pravo ili dobiti vladine obveznice koje su trebale biti amortizirane do 2003. godine u dvadeset isplata u dvije godine s kamatom po godišnjoj stopi od 5%, ili gotovinu od banaka u kojima su imali svoj novac, zajedno s kamatom po tržišnoj stopi, uvećanoj za 0,25% u deset isplata tijekom dvije godine. U ovom drugom slučaju bankama su trebale biti emitirane vladine obveznice. Neki su deponenti odabrali obveznice jer su

ih mogli koristiti za otkup stanova i poduzeća u državnom vlasništvu, te za plaćanje poreza i mirovinskih doprinosa.

49. Nedugo nakon proglašenja svoje neovisnosti Slovenija je nacionalizirala, a potom 1994. godine, izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine, restrukturirala Ljubljansku banku Ljubljana. Veći dio njene imovine i obveza prenesen je na novu banku – Novu ljubljansku banku (vidi članak 22.(b) toga zakona, citiran u točki 54. dolje u tekstu). Stara banka zadržala je odgovornost za "staru" deviznu štednju u svim svojim podružnicama u ostalim državama sljednicama i s njom povezana potraživanja prema NBJ (*ibid.*). Na temelju toga zakona, domaći sudovi donijeli su niz odluka kojima se nalaže staroj Ljubljanskoj banci da isplati "staru" deviznu štednju klijentima njene podružnice u Sarajevu; istodobno, domaći sudovi smatrali su da sama država Slovenija nema obveza u tom pogledu (vidi presude Vrhovnog suda II Ips 415/95 od 27.2.1997; II Ips 613/96 od 1.4.1998.; i II Ips 490/97 od 21.1.1999.). U početku je starom Ljubljanskom bankom upravljala Agencija za sanaciju banaka. Sada je ona pod upravom slovenske vladine agencije Fond za sukcesiju.

53. Kako je navedeno u točki 22., određena ograničenja u pogledu podizanja devizne štednje postojala su i prije raspada SFRJ. Naprimjer, članak 17.(c) odluke NBJ iz siječnja 1991. godine ³⁵, koju je u ožujku 1992. godine Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom, glasi:

"S obzirom na nedostatak volje nekih drugih država nastalih na teritoriju bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: bivša SFRJ) i banaka sa sjedištem u tim državama;

"Ljubljanska banka d.d., Ljubljana i Kreditna banka Maribor d.d., Maribor ustupit će svoje poslovanje i imovinu novim bankama utemeljenima prema odredbama ovog Ustavnog zakona.

(v) potraživanja koja se na to odnose.

"Radi namirenja potraživanja i ispunjenja obveza Republike Slovenije i fizičkih i pravnih osoba na teritoriju Republike Slovenije u okviru procesa diobe prava, imovine i obveza SFRJ, ovime se osniva Fond Republike Slovenije za sukcesiju sa zadaćom utvrđivanja prava i obveza u procesu sukcesije (u daljnjem tekstu: Fond)".

"Ako je u tijeku građanski ili ovršni postupak protiv osoba koje imaju svoje sjedište ili prebivalište [na teritoriju] Republike Slovenije, a tužitelj ili vjerovnik ima sjedište ili prebivalište u... jednoj od republika bivše SFRJ.... a potraživanje je stekao pravnim poslom ili pravomoćnom sudskom odlukom, sud će po službenoj dužnosti prekinuti građanski postupak ili ovrhu."

"Državljanima bivših republika SFRJ, koje nisu u sastavu Savezne Republike Jugoslavije, a koji su deviznu štednju iz člana 2. Zakona položili kod ovlašćenih banaka sa sedištem na teritoriji Srbije i Crne Gore ³⁶, kao i državljani Srbije i Crne Gore koji su tu štednju položili kod filijala banaka iz tog člana koje su se nalazile na teritoriji bivših republika SFRJ do momenta otcepljenja tih republika - svoja potraživanja po osnovu devizne štednje građana ostvaruju na način koji se ugovori sa državama sukcesorima SFRJ."

"Danom stupanja na snagu ovog zakona obustavljaju se sudski postupci za naplatu devizne štednje obuhvaćene ovim zakonom, uključujući i izvršne postupke."

59. Pitanje sukcesije država uređeno je, bar jednim dijelom, pravilima općeg međunarodnog prava sadržanim u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora iz 1978. te, u određenoj

mjeri, u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine³⁷. Iako ovaj drugi međunarodni ugovor još uvijek nije na snazi i do sada su samo tri tužene države njegove stranke ugovornice (Hrvatska, Slovenija i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija), prema utvrđenom načelu međunarodnoga prava, čak i ako država nije ratificirala neki međunarodni ugovor može je obvezivati njegova pojedinačna odredba ukoliko ta odredba odražava pravila međunarodnog običajnog prava, bilo njenom kodifikacijom ili formuliranjem novog pravila običajnog prava (vidi *Cudak protiv Litve* [GC], br. 15869/02, točka 66., ESLJP 2010, i presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu *North Sea Continental Shelf Cases*, Presuda od 20.2.1969., točka 71, ICJ Izvješća 1969).

"1. Državna zaduženja države prednice koja su nastala u korist cijele države (državni dugovi) podliježu pravilima sadržanim u članku 22. i narednim člancima ove Rezolucije.

"1. Dugovi lokalnih javnih institucija (općina, regiona, federalnih entiteta, uprava, javnih komunalnih poduzeća i drugih područnih i lokalnih institucija) prelaze na državu sljednicu na čijem teritoriju se ta javna institucija nalazi.

6. Država prednica i država ili države sljednice mogu sporazumno drugačije urediti prijenos lokalnih dugova. Za poravnanja koja uključuju privatni dug, privatni vjerovnici učestvuju u pripremi i zaključivanju takvog sporazuma."

"1. Sukcesija države nema utjecaja na prava i obveze privatnih vjerovnika i dužnika.

"Države sljednice će, u mjeri u kojoj je to moguće, poštovati prava privatnih osoba stečena u pravnom poretku države prednice."

61. Ovaj je ugovor rezultat gotovo desetogodišnjih pregovora koji su vođeni pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i visokog predstavnika (međunarodnog administratora imenovanog prema Aneksu 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29.6.2001., a stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (čijom je sljednicom postala Srbija), Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije dana 2.6.2004.

"Ostale financijske obaveze [SFRJ] uključuju:

"Jamstva SFRJ ili njene NBJ za štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili u nekoj od njenih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njena proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, s tim da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja."

"(1) Razlike koje mogu proizaći iz tumačenja i primjene ovog Ugovora rješavat će se, u prvom redu, raspravom među zainteresiranim državama.

"Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija i u skladu s međunarodnim pravom."

68. Obveza koja proizlazi iz *pactum de negotiando*, vođenja pregovora s ciljem sklapanja ugovora, mora biti ispunjena u dobroj vjeri i sukladno temeljnom načelu *pacta sunt servanda*. Odluka Arbitražnog suda za Sporazum o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu *Grčka protiv Savezne Republike Njemačke* od 26.1.1972. u tom pogledu (toč. 62.-65.) glasi:

70. Landsbanki, islandska banka u privatnom vlasništvu, imala je svoje podružnice u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu koje su omogućavale otvaranje štednih računa putem interneta pod zaštićenim imenom *Icesave*. Ovi depoziti bili su pokriveni sustavom jamstva sigurnosti depozita Islanda, te Nizozemske odnosno Ujedinjenog Kraljevstva.

74. Podnositelji zahtjeva navode da nemogućnost podizanja njihove "stare" devizne štednje sa svojih računa u podružnicama jedne slovenske banke u Bosni i Hercegovini, u slučaju prvih dvoje podnositelja zahtjeva, i jedne srbijanske banke, u slučaju trećeg podnositelja zahtjeva, predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1 samog po sebi i u vezi s člankom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Oni također navode povredu članka 13. Konvencije.

75. Vlade su pozvale Veliko vijeće da preispita odluku Vijeća od 17.10.2011. kojom je zahtjev proglašen dopuštenim. Svaka od tuženih država tvrdila je da zahtjevi podnositelja zahtjeva nisu u njihovoj "nadležnosti" (članak 1. Konvencije) nego u nadležnosti drugih tuženih vlada. Vlade Srbije i Slovenije nadalje su tvrdile da se zahtjevi podnositelja zahtjeva ne odnose na "imovinu" u smislu članka 1. Protokola br. 1, te da su stoga njihovi zahtjevi nedopušteni *ratione materiae* u odnosu na Konvenciju. Sve vlade pozvale su se na potpuno istu osnovu kao i u postupku pred Vijećem (vidi toč. 49.-50. Odluke o dopuštenosti).

82. Članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju glasi:

83. Vijeće je utvrdilo da je pitanje "stare" devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke pitanje sukcesije (vidi odluku o dopuštenosti u ovome predmetu). Nadalje, naglasivši kako nije zadatak Suda da umjesto tuženih država riješi ovo pitanje, Sud je smatrao kako bi ipak mogao ispitati je li nemogućnost podnositelja zahtjeva da koriste svoju ušteđevinu više od dvadeset godina, upravo zbog propusta tuženih država da riješe ovo pitanje, predstavljala povredu članka 1. Protokola br. 1 koju je počinila bilo koja od tih država. Vijeće je utvrdilo da je to slučaj kada je riječ o Sloveniji (u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka) i o Srbiji (u odnosu na g. Šahdanovića) s obzirom na niz čimbenika, poput vlasništva nad bankama, zakonodavnih i drugih mjera poduzetih glede imovine banaka, statusa podružnica koji je doveden u pitanje nakon raspada SFRJ, prebacivanja sredstava tih podružnica u matične banke, neuspjeha pregovora vođenih pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja iz 2002. godine, te nepostojanja bilo kakvih konstruktivnih pregovora o ovome pitanju nakon toga (vidi toč. 66.-74. presude Vijeća). Nadalje je zaključeno da ni jedna druga tužena država nije povrijedila taj članak.

1. Podnositelji zahtjeva

85. Vlada Bosne i Hercegovine ustvrdila je da je pitanje "stare" devizne štednje podnositelja zahtjeva pitanje građanskopravne naravi. Podnositelji zahtjeva i banke o kojima je riječ sklopili su građanskopravni ugovor prema kojem su podnositelji zahtjeva imali pravo povući svoje ušteđevine u svako doba, bilo iz neke od podružnica ili izravno iz sjedišta (prema jugoslavenskom građanskom pravu, banke su bile odgovorne za dugove njihovih podružnica). Istina, za sve devizne depozite jamčila je SFRJ, ali se ta garancija nikada nije aktivirala budući da su banke o kojima je riječ ostale solventne do raspada SFRJ. Odgovornost, dakle, nije prenesena s banaka na SFRJ. Prema tome, pitanje štednih uloga podnositelja zahtjeva nije pitanje sukcesije. Prema njenom mišljenju, vlade Slovenije i Srbije treba smatrati odgovornima za dug Ljubljanske banke Ljubljana odnosno Investbanke, budući da su one bile odgovorne za nemogućnost tih banaka da servisiraju svoje dugove. Naime, slovenska vlada je temeljem zakona

prenijela veći dio imovine Ljubljanske banke Ljubljana na novu banku (vidi točku 49. gore u tekstu); srbijanska vlada otpisala je dugove poduzeća u državnom vlasništvu kod Investbanke kako bi ih mogla privatizirati i tako steći milijunsku dobit.

87. Vlada Hrvatske tvrdila je da se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima iz razloga koje je iznijela bosanskohercegovačka vlada (toč. 85.-86. gore u tekstu). Dodala je da restrukturiranje Ljubljanske banke Ljubljana nije bilo potrebno kako bi se spriječio financijski kolaps te banke, kako je tvrdila slovenska vlada, nego je njegov cilj bio tu banku zaštititi od odgovornosti prema štedišama iz njenih podružnica koje su se nalazile izvan Slovenije. U vezi s tim, hrvatska vlada dostavila je presliku izvješća koje je izdala agencija *Moody's* 1997. godine, iz kojega se vidi da imovina Nove Ljubljanske banke, koja je osnovana sredstvima Ljubljanske banke Ljubljana samo nekoliko godina ranije (vidi točku 49. gore u tekstu), iznosi oko 3,7 milijardi američkih dolara.

89. Vlada Srbije tvrdila je da je, prema međunarodnim pravilima sukcesije država te prema Ugovoru o pitanjima sukcesije, bila obvezna samo pregovarati u dobroj vjeri o pitanju "stare" devizne štednje u podružnicama Investbanke izvan Srbije. Prema tome, Sud bi trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li vođeni takvi pregovori, umjesto što razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju podnositelja zahtjeva. Ako se Sud pak odluči baviti tim pitanjem, srbijanska vlada tvrdila je da bi se u predmetnom slučaju Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom. Ona se pozvala na različite osnove, naročito na načelo teritorijalnosti i mjere koje je ta država poduzela glede "stare" devizne štednje (vidi toč. 24.-28. gore u tekstu). Također je ustvrdila da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od "stare" devizne štednje u tuzlanskoj podružnici Investbanke. Za primjer je podnijela presliku ugovora o zajmu između tuzlanske podružnice Investbanke, s jedne strane, i jednog bosanskohercegovačkog poduzeća, podružnice jednog srbijanskog poduzeća u Bosni i Hercegovini i rezidenta Bosne i Hercegovine, s druge strane.

96. Makedonska vlada, kao i vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske, tvrdila je da je pitanje devizne štednje podnositelja zahtjeva pitanje građanskopravne naravi. Prema njenom mišljenju, budući da ne postoji nikakva veza između podnositelja zahtjeva i makedonskih vlasti, jasno je da makedonska vlada nije povrijedila Konvenciju.

1. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1

98. Kako je Sud naveo u brojnim prilikama, članak 1. Protokola br. 1 sadži tri pravila: prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stavka, opće je naravi i izražava načelo mirnog uživanja imovine; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stavka, odnosi se na oduzimanje imovine i i postavlja uvjete za to; treće pravilo, navedeno u drugom stavku, prepoznaje da države imaju pravo, među ostalim, urediti korištenje imovine u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo odnose se na posebne slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine i moraju se tumačiti u svjetlu općih načela utvrđenih prvim pravilom (vidi, među ostalim izvorima, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, 23.9.1982., točka 61., Serija A br. 52; *Iatridis protiv Grčke* [GC], br. 31107/96, točka 55., ESLJP 1999-II; *Immobiliare Saffi protiv Italije* [GC], br. 22774/93, točka 44., ESLJP 1999-V; *Broniowski protiv Poljske* [GC], br. 31443/96, točka 134., ESLJP 2004-V; i *Vistiņš i Pērepjolkins protiv Latvije* [GC], br. 71243/01, točka 93., 25.10.2012.).

100. Glavni cilj članka 1. Protokola br. 1 je zaštita osobe od neopravdanog uplitanja države u mirno uživanje njene imovine. Međutim, temeljem članka 1. Konvencije, svaka država ugovornica "će osigurati svakome tko je u njenoj nadležnosti prava i slobode utvrđene Konvencijom". Izvršenje ove opće dužnosti može povlačiti za sobom pozitivne obveze koje su svojstvene osiguranju efektivnog ostvarivanja prava

zajamčenih Konvencijom. U smislu članka 1. Protokola br. 1, te pozitivne obveze mogu zahtijevati od države poduzimanje mjera potrebnih za zaštitu prava na imovinu (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 143., s daljnjim referencama, i *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* (odl.), br. 17126/02 i 24991/02, toč. 94.-113., 1.10.2013.).

103. Prvi i najvažniji zahtjev članka 1. Protokola br. 1 je zakonitost. U drugoj rečenici prvog stavka dozvoljava se lišavanje imovine "sukladno uvjetima propisanim zakonom" a drugim stavkom priznaje se državama pravo na reguliranje korištenja imovine primjenom "zakona". Nadalje, vladavina prava, kao jedno od temeljnih načela demokratskog društva, sadržana je u svim člancima Konvencije. Načelo zakonitosti također pretpostavlja da pozitivne odredbe domaćeg zakona moraju biti u dovoljnoj mjeri dostupne, precizne i predvidive u njihovoj primjeni (*ibid.*, točka 147., uz druge izvore).

105. Svako uplitanje u uživanje nekog prava iz Konvencije mora slijediti legitiman cilj. Slično tome, u predmetima u kojima postoji pozitivna obveza države mora postojati legitimno opravdanje za nedjelovanje države. I samo načelo "pravične ravnoteže" sadržano u članku 1. Protokola br. 1 pretpostavlja postojanje općeg interesa zajednice. Nadalje, treba ponoviti da razna pravila koja su ugrađena u članak 1. Protokola br. 1 nisu jasno odijeljena u tolikoj mjeri da bi bila nepovezana, te da se drugo i treće pravilo odnose samo na određene slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine. Jedan od učinaka ovoga jest da postojanje javnog interesa koje se zahtijeva u drugoj rečenici, ili opći interes koji se spominje u drugom stavku, proizlaze iz načela utvrđenog u prvoj rečenici, tako da uplitanje u ostvarivanje prava na mirno uživanje imovine u značenju prve rečenice članka 1. Protokola br. 1 također mora slijediti cilj koji je u javnom interesu (vidi *Beyeler*, citiran gore, točka 111.).

(i) Opća načela

126. Članak 13. Konvencije glasi:

127. Nakon što je analiziralo niz pravnih sredstava, Vijeće je zaključilo da podnositelji zahtjeva nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za svoje žalbe. Vijeće je stoga odbilo prigovore vlada u pogledu neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava od strane podnositelja zahtjeva. Nadalje, budući da je utvrdilo da je Slovenija odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, a Srbija za "staru" deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Vijeće je smatralo da je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, te do povrede toga članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, a da nije nijedna druga tužena država nije povrijedila taj članak (vidi toč. 83.-90. presude Vijeća).

1. Podnositelji zahtjeva

131. Sud je mnogo puta utvrdio da je člankom 13. zajamčena dostupnost pravnog sredstva na domaćoj razini za provedbu biti prava iz Konvencije, ma u kojem obliku ona bila osigurana u domaćem pravnom poretku. Stoga članak 13. djeluje tako da se njime zahtijeva postojanje domaćeg pravnog sredstva kojim će se rješavati bit "osnovane žalbe" prema Konvenciji i pružiti odgovarajuća naknada. Prenda se opseg obveza država ugovornica prema članku 13. razlikuje ovisno o prirodi žalbe podnositelja zahtjeva, pravno sredstvo zahtijevano člankom 13. mora biti djelotvorno u praksi kao i u zakonu. "Djelotvornost pravnog sredstva" u smislu članka 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnog ishoda za podnositelja zahtjeva. Isto tako, "državno tijelo" navedeno u toj odredbi ne mora nužno biti pravosudno tijelo; ali ako ono to nije, njegove ovlasti i jamstva što ih pruža bitne su za utvrđivanje djelotvornosti pravnog sredstva pred tim tijelom. Također, čak i ako jedno pravno sredstvo samo po sebi potpuno ne ispunjava zahtjeve iz članka 13.,

ukupna raspoloživa pravna sredstva koja su osigurana prema domaćem zakonu mogu udovoljiti tim zahtjevima (vidi predmet *Kudła protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, točka 157., ESLJP 2000 XI).

137. Članak 14. Konvencije glasi:

139. Mjerodavni dio članka 46. Konvencije glasi:

140. Vijeće je primijenilo postupak pilot-presude u ovome predmetu i ukazalo na određene opće mjere (vidi toč. 98.-101. presude Vijeća).

141. Samo su vlade Srbije i Slovenije stavile prigovor na primjenu postupka pilot-presude u ovome predmetu, posebice stoga jer ne bi mogle provjeriti saldo na računima "stare" devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke koje se nalaze u drugim tuženim državama bez pomoći tih država. Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske tvrdile su da vlade Srbije i Slovenije raspolažu svim potrebnim podacima.

1. Opća načela

151. Članak 41. Konvencije glasi:

152. Podnositelji zahtjeva potraživali su isplatu svoje "stare" devizne štednje s kamatom na ime materijalne štete. Sud je to već osigurao u točki 146. gore u tekstu.

156. Podnositelji zahtjeva također potražuju 27.351 eura na ime troškova i izdataka što su ih imali pred Sudom.

159. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kamatnoj stopi Europske središnje banke, uvećanoj za tri postotna boda.

PRESUDA

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije,

Dean Spielmann, *predsjednik,*

2. Podnositelji zahtjeva naveli su da nisu mogli podići svoju "staru" deviznu štednju sa svojih računa u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i u tuzlanskoj podružnici Investbanke nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Pozvali su se na čl. 13. i 14. Konvencije i članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

10. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ) gđa Ališić i g. Sadžak položili su devizna sredstva u Ljubljansku banku Sarajevo¹. Godine 1990., u kontekstu gospodarskih reformi iz 1989./90. (vidi točku 21. dolje u tekstu), Ljubljanska banka Sarajevo postala je podružnica slovenske Ljubljanske banke Ljubljana. Također je prije raspada SFRJ treći podnositelj zahtjeva, g. Šahdanović, položio svoja devizna sredstva u tuzlansku podružnicu srbijanske Investbanke u Bosni i

Hercegovini. Prema materijalnim dokazima u posjedu Suda, dana 31.12.1991. salda na računima gđe Ališić i g. Sadžaka u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana iznosila su 4.715 njemačkih maraka odnosno 129.874 njemačkih maraka; dana 3.1.2002. saldo na računima g. Šahdanovića u tuzlanskoj podružnici Investbanke iznosio je 63.880 njemačkih maraka, 4 austrijska šilinga i 73 američka dolara.

13. U SFRJ bilo je i devet *narodnih* banaka: Narodna Banka Jugoslavije (u daljnjem tekstu: NBJ) te po jedna narodna banka u svakoj od šest republika i dvije autonomne pokrajine.

15. Državna garancija trebala se aktivirati u slučaju stečaja ili "očite nesolventnosti" banke na zahtjev te banke (vidi članak 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih financijskih organizacija iz 1989. ⁶ i mjerodavne podzakonske akte ⁷). Nijedna od banaka koje se razmatraju u ovome predmetu nije podnijela takav zahtjev.

18. Što se tiče Ljubljanske banke Sarajevo ¹¹ kod koje je prvo dvoje podnositelja zahtjeva imalo račune, sustav redeponiranja funkcionirao je na sljedeći način. Prema nizu sporazuma (između Ljubljanske banke Sarajevo, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije), Ljubljanska banka Sarajevo morala je svakog mjeseca prebacivati razliku između položenih i podignutih deviza u Narodnu banku Slovenije za račun Ljubljanske banke Ljubljana. Dio ovih sredstava prebačen je nazad u Ljubljansku banku Sarajevo na zahtjev te banke, a radi zadovoljenja potreba likvidnosti (u vrijeme kada je više deviza podizano nego što je ulagano). Doista, u razdoblju od 1984. do 1991. godine je 244.665.082 njemačkih maraka prebačeno u Ljubljanu, a 41.469.528 njemačkih maraka (odnosno manje od 17%) vraćeno je natrag u Sarajevo. Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo redeponirana su kod NBJ prema jednoj od dviju metoda opisanih u točki 17: metodi računa odnosno "pro forma" metodi (u tom slučaju nema dokaza da su sredstva doista otišla iz Ljubljane) ili metodi stvarnog prebacivanja deviza na račune NBJ u inozemstvu. Bez obzira na metodu redeponiranja, sva tako prebačena devizna sredstva evidentirana su kao potraživanje Ljubljanske banke Sarajevo od NBJ.

25. Premda je tijekom rata sva "stara" devizna štednja i dalje bila zamrznuta, podizanje štednih uloga bilo je dopušteno samo iznimno, iz humanitarnih razloga i u nekim posebnim slučajevima (vidi mjerodavne podzakonske akte ¹⁶).

30. Nova banka, istoga imena kao i prethodnica sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana - Ljubljanska banka Sarajevo - osnovana je 1993. godine prema zakonu Bosne i Hercegovine. Ona je unilateralno preuzela odgovornost za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, koja je bila slovenska banka.

39. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak nad Investbankom. Srbijanske vlasti su zatim prodale prostorije podružnice Investbanke u FBiH (podružnice u Republici Srpskoj prodane su 1999. godine). Naprimjer, za prostorije u Džafer Mahali u Tuzli srbijanske vlasti dobile su 2.140.650 eura. Kako izgleda, stečajni postupak nad Investbankom je još uvijek u tijeku.

3. Srbija

45. Srbija je 1998., a zatim ponovno 2002. godine pristala na isplatu, dijelom u gotovini a dijelom u vladinim obveznicama, "stare" devizne štednje u domaćim podružnicama domaćih banaka svojim državljanima i državljanima svih država, osim država sljednica SFRJ, zajedno sa "starom" deviznom štednjom u stranim podružnicama domaćih banaka (poput tuzlanske podružnice Investbanke) državljanima svih država, osim država sljednica SFRJ. Te vladine obveznice trebale su se amortizirati do

2016. godine u dvanaest godišnjih isplata uz godišnju kamatu od 2% (članak 4. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 2002. godine ²⁶). U pogledu iznosa za otplatu, Srbija se obvezala da će isplatiti prvobitne depozite zajedno s kamatom akumuliranom do 31.12.1997. po prvotnoj stopi, te kamatu nakon toga datuma po godišnjoj stopi od 2% (članak 2. istoga zakona).

4. Slovenija

50. Svi postupci koji su se odnosili na "staru" deviznu štednju u podružnicama stare Ljubljanske banke u ostalim državama sljednicama (osim trećestupanjskog postupka pred Vrhovnim sudom) obustavljeni su 1997. godine do ishoda pregovora o sukcesiji (vidi Zakon o Fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993. godine ³¹ s izmjenama i dopunama iz 1997., te Zakon o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006. ³²). U prosincu 2009. godine Ustavni sud Slovenije je, povodom žalbe dvoje hrvatskih štediša, tu mjeru proglasio neustavnom ³³.

"Ovlaštene će banke izvršavati naloge za isplatu domaćim državljanima deviza položenih na njihovim deviznim računima ... nakon što od tih osoba prethodno dobiju obavijest o namjeri korištenja deviza, i to kako slijedi:

budući da je zbog stvarnih i pravnih razloga proizašlih iz rata na dijelu područja bivše Jugoslavije, međunarodnih sankcija nametnutih tzv. SRJ (Srbija i Crna Gora) i sloma financijskih i gospodarskih sustava u nekim državama nastalim na području bivše SFRJ zbog financiranja agresorskog rata na dijelu područja bivše SFRJ trenutačno nemoguće postići sporazum o pravnoj sukcesiji i preuzimanju obveza i potraživanja bivše Jugoslavije i pravnih subjekata na njenome području, a to ozbiljno ugrožava i njegovu neposrednu budućnost;

Unatoč odredbama navedenima u prethodnom stavku, Ljubljanska banka d.d. i Kreditna banka Maribor d.d., Maribor, zadržat će:

Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, zadržat će svoje odnose s postojećim podružnicama i zavisnim društvima Ljubljanske banke d.d. sa sjedištem u drugim republikama na teritoriju bivše SFRJ, te će zadržati odgovarajući dio potraživanja od Narodne banke Jugoslavije u odnosu na devizne štedne račune."

56. Mjerodavni dio Zakona o staroj deviznoj štednji Srbije iz 2002. godine glasi:

57. Članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji Bosne i Hercegovine iz 2006. godine glasi:

60. Obveza pregovaranja u dobroj vjeri s ciljem postizanja sporazuma jest temeljno načelo za rješavanje raznih aspekata sukcesije (vidi Mišljenje br. 9 Arbitražne komisije međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji ³⁸ i članak 6. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo – u daljnjem tekstu: Rezolucija iz 2001. godine). Ukoliko se ne uspije postići sporazum, načelo teritorijalnosti od vitalnog je značaja kada je riječ o sukcesiji u pogledu državne imovine (članak 18. Bečke konvencije iz 1983. i članak 16. Rezolucije iz 2001. godine). Načelo koje se primjenjuje u odnosu na državne dugove je "načelo pravičnog razmjera". Mjerodavna odredba Bečke konvencije iz 1983. godine jest članak 41., koji glasi:

2. Dugovi javnih institucija i poduzeća u državnom vlasništvu koja djeluju na državnoj razini podliježu istim pravilima, bez obzira na mjesto njihovoga registriranog sjedišta."

Konačno, glede učinka sukcesije države na privatne osobe, Rezolucija iz 2001. godine u mjerodavnom dijelu glasi:

2. Država sljednica će u svom pravnom poretku priznati postojanje prava i obveza vjerovnika nastalih u pravnom poretku države prednice."

62. Pitanje "stare" devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice su imale različite poglede na to treba li se ono rješavati kao obveza SFRJ prema Aneksu C. (Financijska aktiva i pasiva) ili kao privatno pravno pitanje prema Aneksu G. (Privatna imovina i stečena prava) ³⁹. Ove države se nisu mogle dogovoriti ni glede toga treba li garancije SFRJ za "staru" deviznu štednju preuzeti država u kojoj matična banka ima sjedište ili država na čijem je teritoriju položen depozit. Sljedeće su odredbe konačno uključene u Aneks C. Ugovora:

(a) jamstva SFRJ ili njene Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njenoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma na koji je ona proglasila neovisnost;..."

63. U razdoblju 2001.-2002. godine održane su četiri runde pregovora o raspodjeli garancija SFRJ za "staru" deviznu štednju. Pošto države sljednice nisu mogle postići dogovor, Banka za međunarodna poravnanja (u daljnjem tekstu: BIS) ih je u rujnu 2002. godine obavijestila da je stručnjak, gospodin Meyer, odlučio prekinuti svoje sudelovanje u tom predmetu i da BIS stoga nema nikakvu daljnu ulogu u tom pogledu. Zaključeno je kako slijedi:

(2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvog saopćenja u raspravi, zainteresirane države će

"Međutim, ni *pactum de negotiando* nije bez pravnih posljedica. On znači da će obje stranke nastojati da u dobroj vjeri postignu obostrano zadovoljavajuće rješenje putem kompromisa, čak i ako to znači odustajanje od ranije usvojenih čvrstih stavova. On podrazumijeva spremnost da u svrhu pregovora ne odustanu od ranijih stavova i nađu se na nekoj točki s drugom strankom. Tekst Sporazuma ne može se tumačiti na način da znači da bilo koja od stranaka namjerava ustrajati u svom ranijem stavu i inzistirati na potpunoj kapitulaciji druge stranke. Takav koncept bio bi u suprotnosti s pojmom 'pregovora'. Bila bi to potpuna suprotnost onome što se namjeravalo. Nastojanje da se pregovara uključuje i shvaćanje da s drugom strankom radimo kako bismo našli kompromis. Iako Sud ne zaključuje da članak 19. promatran zajedno sa stavkom II. Aneksa I. apsolutno obvezuje svaku stranku na postizanje dogovora, on zastupa mišljenje da uvjeti tih odredbi zahtijevaju od stranaka da pregovaraju, pogađaju se i u dobroj vjeri nastoje ostvariti rezultat prihvatljiv za obje stranke, te tako okončaju ovu kontroverzu koja se već dugo povlači...

71. Godine 2008. Landsbanki je financijski propala, a islandska vlada osnovala je Novu Landsbanki prema svome zakonu donesenom po hitnom postupku s ciljem sprječavanja krize sustava. Domaći depoziti prebačeni su u Novu Landsbanki. Depoziti iz Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva nisu prebačeni. Nedugo nakon uspostave Nove Landsbanki i prebacivanja domaćih depozita te banke, aktivirana je obveza isplate prema islandskom sustavu osiguranja depozita, koja je uključivala i depozite iz Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva. Za razliku od domaćih deponenata, deponenti iz podružnica u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu nisu dobili nikakvu naknadu iz sustava Islanda, ali su na kraju bili isplaćeni iz sustava Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva.

76. Podnositelji zahtjeva osporili su ove prigovore i predložili da ih Sud odbije pozivajući se, među ostalim,

na zaključke Vijeća.

"Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na nesmetano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen njegove imovine, osim kada je to u javnom interesu i sukladno uvjetima propisanim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

84. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da sve tužene države, kao države sljednice SFRJ, trebaju isplatiti svoj dio "stare" devizne štednje s obzirom na činjenicu da nisu riješile to preostalo sukcesijsko pitanje. Podnositelji zahtjeva naveli su da bi one trebale to učiniti prema razmjeru koji je primijenjen na podjelu imovine SFRJ (vidi točku 65. gore u tekstu).

86. Vlada Bosne i Hercegovine dodala je da su podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke bile obvezne prebacivati devize svojih klijenata u sjedište. Posljedica toga bila je da su sefovi podružnica u Bosni i Hercegovini bili gotovo prazni kada se raspala SFRJ, što je još jedan razlog zbog kojega se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima u predmetnom slučaju.

88. Vlada Hrvatske također je istaknula kako se Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije od 11.3.2013., kojim se poziva na daljnje pregovore o sukcesiji, odnosio samo na ušteđevinu koja je 1990-tih prebačena iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke (vidi točku 43. gore u tekstu). Stoga, suprotno tvrdnjama slovenske vlade, taj memorandum ne treba tumačiti kao prihvaćanje stava da cjelokupna "stara" devizna štednja u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana izvan Slovenije predstavlja pitanje sukcesije (vidi točku 92. dolje u tekstu).

90. Tvrdnja slovenske vlade (vidi točku 95. dolje u tekstu) da je strana valuta završila ili na inozemnim računima NBJ ili u NBJ u Beogradu nije potkrijepljena dokazima. Srbijanska vlada je istaknula činjenicu da su devize u pravilu redeponirane kod NBJ prema metodi računa ili *pro forma* metodi, što nije zahtijevalo fizičko prebacivanje sredstava (vidi točku 17. gore u tekstu). Nadalje, devize koje su prebačene na inozemne račune NBJ već su podijeljene među državama sljednicama (vidi točku 65. gore u tekstu).

97. Kako je Sud već utvrdio u točki 80. gore u tekstu, devizna štednja koja je predmetom pritužbi podnositelja zahtjeva doista je predstavljala "imovinu" u smislu članka 1. Protokola br. 1. Prema tome, taj članak je primjenjiv u ovome predmetu.

99. Vraćajući se na predmetni slučaj, valja primijetiti da uslijed različitih mjera usvojenih na državnoj razini podnositelji zahtjeva nisu mogli koristiti svoju ušteđevinu više od dvadeset godina. Iako bi se zamrzavanje bankovnih računa moglo promatrati, barem u početku, kao nakana reguliranja korištenja njihove imovine u smislu trećeg pravila, može se postaviti pitanje je li činjenica da su im njihovi depoziti bili nedostupni toliko dugo vremena predstavlja "lišavanje" u smislu drugog pravila. Međutim, imajući u vidu utvrđeno iz točaka 77.-81. gore u tekstu da zakoni tuženih država nisu ukinuli zahtjeve podnositelja zahtjeva ili im na drugi način oduzeli pravnu valjanost, kao i načelno prihvaćanje tih država da se i vlasnicima depozita poput podnositelja zahtjeva također treba omogućiti raspolaganje svojom ušteđevinom, ne može se reći da su podnositelji zahtjeva formalno lišeni svojih ušteđevina. Iz istih razloga Sud ne nalazi da se može smatrati jasnim da je u predmetnom slučaju riječ o *de facto* ekspropriaciji. S obzirom na takve okolnosti te imajući u vidu složenost pravnih i činjeničnih pitanja u ovome predmetu, Sud smatra da se navodna povreda prava na imovinu ne može klasificirati pod točno određenu kategoriju (vidi *Beyeler protiv Italije* [GC], br. 33202/96, točka 106., ESLJP 2000-I, i *Zolotas protiv Grčke (br. 2)*, br. 66610/09, točka 47., ESLJP 2013). Predmetni slučaj stoga treba ispitati u svjetlu općih načela sadržanih u prvom pravilu.

101. Međutim, granice između pozitivnih i negativnih obveza države iz članka 1. Protokola br. 1 ne daju se precizno definirati. Ipak, primjenjiva načela su slična. Bez obzira na to analizira li se predmet s aspekta pozitivne obveze države ili s aspekta uplitanja javnog tijela vlasti koje mora biti opravdano, kriteriji koje treba primijeniti ne razlikuju se u svojoj biti. U oba slučaja mora se voditi računa o uspostavi pravične ravnoteže između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline. Također je točno da ciljevi spomenuti u toj odredbi mogu biti od značaja prilikom prosuđivanja o tome je li pronađena ravnoteža između zahtjeva javnog interesa o kojemu je riječ i temeljnog prava podnositelja zahtjeva na imovinu. U oba slučaja država uživa određenu slobodu procjene u određivanju mjera koje valja poduzeti kako bi se osigurala usklađenost s Konvencijom (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 144., uz druge izvore).

104. Među strankama nema eksplicitnog spora o tome je li načelo zakonitosti poštivano u ovome predmetu. Sud ne vidi razloga za drugačije utvrđenje. Očito je da je situacija u kojoj je riječ, odnosno nemogućnost podnositelja zahtjeva da podignu svoju štednju, barem nakon raspada SFRJ, imala pravni temelj u domaćem zakonu (vidi, naročito, toč. 54.-58. gore u tekstu).

106. S obzirom na izravno poznavanje njihova društva i njegovih potreba, domaće vlasti u načelu su u boljem položaju od međunarodnih sudaca da ocijene što je "u javnom interesu". Prema sustavu zaštite koji je uspostavljen Konvencijom, na domaćim je vlastima da naprave početnu procjenu glede postojanja problema koji se tiče javnosti i opravdava primjenu mjera u sferi ostvarivanja prava na imovinu. Kako zakonodavno tijelo ima široko polje slobodne procjene u provedbi mjera socijalne i gospodarske politike, Sud će poštivati prosudbu zakonodavnog tijela glede toga što je u javnom interesu, osim ako je ta prosudba očito bez razumnog utemeljenja (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 149., uz druge izvore). Sud je već utvrdio da se ova logika nužno primjenjuje na takve korjenite promjene, poput raspada države nakon čega je uslijedio rat, što predstavlja fenomen koji neizbježno podrazumijeva i donošenje velikoga broja gospodarskih i socijalnih zakona (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 42.).

108. Svakim uplitanjem u mirno uživanje imovine, kao i propustom djelovanja, mora se uspostaviti pravična ravnoteža između potreba općeg interesa zajednice i zahtjeva za zaštitu temeljnih prava pojedinca. Drugim riječima, u svakom slučaju u kojem je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 Sud mora utvrditi mora li osoba o kojoj je riječ podnijeti nerazmjerni i pretjeran teret uslijed djelovanja ili nedjelovanja države. Prilikom prosudbe o poštivanju toga zahtjeva, Sud mora potpuno ispitati sve interese o kojima je riječ, imajući na umu ulogu Konvencije u zaštiti prava koja su "praktična i efektivna". U tom smislu valja naglasiti da neizvjesnost, bilo da je ona legislativna, administrativna ili da proizlazi iz prakse koju vlasti provode, predstavlja čimbenik koji se mora imati u vidu pri ocjeni ponašanja države. U slučajevima u kojima je doista u pitanju opći interes, na državnim je tijelima da reagiraju u pravo vrijeme i na odgovarajući i dosljedan način (vidi *Broniowski*, citiran gore, toč. 147.-151.).

"Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu."

128. Podnositelji zahtjeva ustvrdili su da nisu imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek za svoje žalbe, ne ulazeći u pojedinosti.

132. Glede građanske tužbe protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima, Sud primjećuje da je Okružni sud Ljubljana donio mnoge presude kojima se staroj Ljubljanskoj banci nalaže isplata "stare" devizne štednje u svojim podružnicama u Sarajevu, zajedno s kamatom (vidi točku 51. gore u tekstu). Međutim, slovenska vlada nije uspjela pokazati da je barem jedna ovakva presuda provedena. Stoga do

sada nema dokaza za to da je ovo pravno sredstvo moglo osigurati podnositeljima zahtjeva odgovarajuću i dovoljnu pravnu zaštitu.

"Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost."

"1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.

142. Sud ponavlja da članak 46. Konvencije, tumačen u smislu članka 1., tuženim državama nameće pravnu obvezu primjene, pod nadzorom Odbora ministara, odgovarajućih općih i/ili pojedinačnih mjera kako bi osigurale prava podnositelja zahtjeva za koja je Sud utvrdio da su povrijeđena. Te mjere treba poduzeti i u odnosu na druge osobe koje se nalaze u istom položaju kao i podnositelji zahtjeva, naročito rješavanjem problema koji su doveli do povreda što ih je Sud utvrdio (vidi *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, točka 94., ESLJP 2005 X). Ovu je obvezu stalno naglašavao Odbor ministara provodeći nadzor nad izvršenjem presuda ovoga Suda (vidi ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 i ResDH(2006)1).

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

153. Svaki podnositelj zahtjeva nadalje je potraživao 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

157. Sve vlade smatrale su ovaj zahtjev pretjeranim i neosnovanim.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

STRASBOURG

Josep Casadevall,

POSTUPAK

3. Zahtjev je dodijeljen u rad Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52. stavak 1. Pravilnika Suda). Dana 17.10.2011. Vijeće toga odjela, u čijem su sastavu bili sljedeći suci: Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M. Zupančič, Ljiljana Mijović, Dragoljub Popović i Mirjana Lazarova Trajkovska, te Lawrence Early, registrar Odjela, spojilo je pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava s osnovanosti i proglasilo zahtjev dopuštenim.

11. Pritužbe podnositelja zahtjeva prema Konvenciji odnose se na nemogućnost podizanja njihove devizne štednje s navedenih bankovnih računa. U svome podnesku oni navode da to predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1 samog po sebi, kao i u vezi s člankom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Također navode povredu članka 13. Konvencije.

16. Štetiše nisu mogle samostalno zatražiti aktiviranje državne garancije, ali su imali pravo, sukladno

Zakonu o obligacionim odnosima iz 1978. godine ⁸, u svakom trenutku podići iz osnovnih banaka svoje depozite zajedno s akumuliranom kamatom. Tako je člankom 1035. toga zakona bilo propisano:

19. Prema sporazumima spomenutim u točki 18., Ljubljanska banka Sarajevo je putem Narodne banke Bosne i Hercegovine od NBJ dobivala kredite u dinarima (u početku beskamratne) u protuvrijednosti "redeponiranih" deviza. Osnovne banke su tako dobivena dinarska sredstva koristile za davanje kredita po kamatnim stopama nižim od stope inflacije poduzećima koja su, u pravilu, imala sjedište u istoj teritorijalnoj jedinici.

26. Nakon rata koji je trajao 1992.-1995. godine, svaki entitet (Federacija Bosne i Hercegovine - FBiH - i Republika Srpska) donio je svoje zakone o "staroj" deviznoj štednji. U ovom je predmetu mjerodavno jedino zakonodavstvo FBiH, s obzirom na to da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBiH je 1997. godine preuzela odgovornost za "staru" deviznu štednju u bankama i podružnicama koje se nalaze na njezinom teritoriju (vidi članak 3.(1) Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997. ¹⁷ i Uredbu o ostvarivanju potraživanja osoba koje su imale deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imale prebivalište na teritoriju Federacije iz 1999. ¹⁸). Iako su takvi štedni ulogi i dalje bili zamrznuti, tim zakonom je bilo propisano da su se oni mogli koristiti za kupovinu stanova i poduzeća u državnom vlasništvu (vidi članak 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997., s izmjenama i dopunama iz 2004. godine).

31. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine provjeru stanja i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava te nove Ljubljanske banke Sarajevo nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno tko su njezini dioničari. Narodna banka stoga je imenovala direktora te banke. Drugo, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost strane banke za "staru" deviznu štednju, pošto bi to državi Bosni i Hercegovini nametnulo nove financijske obveze (jer je država bila zakonski jamac za "staru" deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka naložila je da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana hitno pripremi zaključna bilanca stanja na dan 31.3.1992. i da se utvrde njeni odnosi s matičnom bankom.

40. Vlada FBiH je 2010. godine odlučila staviti prostorije i arhivu podružnica Investbanke u FBiH pod svoj nadzor, ali, kako izgleda, Investbanka više nije imala nikakve prostorije ili arhivu u FBiH.

46. Međutim, ostala "stara" devizna štednja (odnosno štednja državljana država sljednica SFRJ, osim Srbije, u svim podružnicama srbijanskih banaka, domaćim i stranim, kao i štednja građana Srbije u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije) ostala je zamrznuta do okončanja pregovora o sukcesiji, kao što je to slučaj, primjerice, s položima trećeg podnositelja zahtjeva. Osim toga, svi postupci vezani za "staru" deviznu štednju obustavljeni su na temelju zakona, sukladno čl. 21. i 22. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana iz 1998. godine ²⁷ i čl. 21. i 36. Zakona o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002. godine.

51. Okružni sud u Ljubljani nakon toga je donio brojne presude kojima se nalaže staroj Ljubljanskoj banci da isplati "staru" deviznu štednju iz njene podružnice u Sarajevu zajedno s kamatom (vidi, primjerice, presudu P 119/1995-I od 16.11.2010., koja je postala pravomoćna i obvezujuća dana 4.1.2012. kada je potvrđena na Višem sudu u Ljubljani; presudu P 9/2007-II od 7.12.2010. i presudu P 1013/2012-II od 10.1.2013.). Sud je objasnio da su prema zakonu SFRJ podružnice postupale u ime i za račun matičnih banaka. Također, prema slovenskom zakonu, stara Ljubljanska banka Ljubljana zadržala je odgovornost za "staru" deviznu štednju u njejoj sarajevskoj podružnici. Sud je smatrao nebitnom činjenicu što je istoimena banka, Ljubljanska banka Sarajevo, 1993. godine preuzela odgovornost stare Ljubljanske banke

Ljubljana za štednju u sarajevskoj podružnici (vidi točku 30. gore u tekstu), budući da je to učinjeno bez odobrenja matične banke ili deponenata. U svakom slučaju, nadležni sud u Bosni i Hercegovini je 2004. godine brisao iz sudskog registra poduzeća taj upis iz 1993. godine (vidi točku 35. gore u tekstu). Okružni sud u Ljubljani također je smatrao nebitnom činjenicu što su određena devizna sredstva prebačena na račune NBJ u inozemstvu sukladno njenom sustavu redeponiranja opisanom gore u tekstu.

(i) iznosi do 500 DEM: 15 dana za prvo povlačenje a 30 dana za naknadna povlačenja ...;

...;

55. Mjerodavni dio Zakona o Fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993. godine s izmjenama i dopunama iz 1997. godine glasi:

"1. U smislu ovoga Zakona, pod računima stare devizne štednje podrazumijevaju se devizna sredstva kod banaka na teritoriju Bosne i Hercegovine, sa stanjem na dan 31.12.1991., uključujući kamatu obračunatu do tog datuma, umanjena za direktne isplate banke nakon tog datuma i za prenesena i iskorištena sredstva s jedinstvenog računa.

"Kad se država raspadne i prestane postojati, a na dijelovima teritorija države prednice se stvore dvije ili više država sljednica, i ako se države sljednice drugačije ne sporazumiju, državni dug države prednice prelazi na države sljednice u pravičnom razmjeru, vodeći osobito računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug."

Članak 28. (Lokalizirani dugovi)

"Međutim, ako svih pet država sljednica kasnije odluči da pokrene nove pregovore o garancijama za štedne pologe u čvrstoj valuti i zatraži pomoć BIS-a s tim u vezi, BIS je spreman razmotriti pružanje takve pomoći, pod uvjetima koje je potrebno dogovoriti." ⁴⁰

(a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovom izboru, s ciljem brzog i autoritativnog utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja, prema potrebi, može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

U ovom slučaju, dogovor o pregovorima o osporavanim novčanim potraživanjima nužno obuhvaća i spremnost na razmatranje rješenja. To je točno čak i ako se spor ne odnosi samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Time se ne narušava načelo nagodbe. Članak 19. ne zahtijeva nužno da stranke razriješe različita pravna pitanja oko kojih se ne slažu. Naprimjer, namjera nije da se od obje stranke očekuje da jednako gledaju na određena pitanja oko kojih se razmimoilaze, kao naprimjer postoje li osporavana potraživanja u pravnom smislu ili ne, niti je li riječ o državnim ili privatnim potraživanjima. Što se tiče tih pitanja, stranke su se zapravo sporazumjele da se ne slažu, ali usprkos njihovim tvrdnjama oko tih točaka, obvezale su se da će voditi pregovore u najvećoj mogućoj mjeri s ciljem postizanja sporazuma o rješenju..

72. Godine 2011. Nadzorno tijelo Europske udruge za slobodnu trgovinu (EFTA) podnijelo je zahtjev Sudu EFTA-e. Traženo je da se utvrdi da Island, stranka ugovornica Sporazuma o Europskom ekonomskom prostoru (EEA), nije izvršila svoje obveze iz Direktive 94/19/EC o sustavima osiguranja depozita Europskog parlamenta i Vijeća od 30.5.1994. jer u danom roku nije osigurala isplatu minimalnog iznosa naknade (20.000 eura ⁴³) deponentima u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Zahtjev je podržala Europska komisija kao umješač.

77. Vijeće je smatralo da su podnositelji zahtjeva u nadležnosti svih tuženih država s obzirom na to da su one u kontekstu pregovora o sukcesiji prihvatile da je "stara" devizna štednja dio financijskih obveza SFRJ koje one trebaju podijeliti među sobom (vidi toč. 38. i 58. Odluke o dopuštenosti). Ono je nadalje uzelo u obzir obvezu država sljednica prema međunarodnome pravu da zajedno sprazumno riješe sve aspekte sukcesije (vidi toč. 36. i 58. te odluke). Glede pitanja spojivosti *ratione materiae*, Vijeće je našlo kako je na temelju dokaza utvrđeno da nema razloga za sumnju da su podnositelji zahtjeva doista imali "staru" deviznu štednju u iznosima što su ih naveli. Vijeće je također utvrdilo da su potraživanja podnositelja zahtjeva opstala nakon raspada SFRJ iz niza razloga (vidi toč. 52.-55. Odluke o dopuštenosti). Vijeće je posebno naglasilo da zakonodavstvo država sljednica nikada nije ukinulo potraživanja podnositelja zahtjeva niti ih na bilo koji način lišilo pravne valjanosti, a nikada nije bilo dvojbe da će neke ili sve te države u konačnici morati isplatiti podnositelje zahtjeva.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnim kako bi regulirala korištenje imovine u skladu s općim interesom ili kako bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

2. Tužene države (po abecednom redu)

91. Konačno, srbijanska je vlada priznala da je štednja g. Šahdanovića bila zamrznuta niz godina sukladno srbijanskom zakonu (odnosno Zakonu o staroj deviznoj štednji iz 1998. i 2002. godine), ali je ostala pri stavu da je ta mjera bila nužna kako bi se "zaštitila likvidnost državnih sredstava u svjetlu teške gospodarske situacije i financijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila". Nadalje, ona nije nametnula pretjeran individualni teret na podnositelja zahtjeva. O pitanju štednje g. Šahdanovića i mnogih drugih u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije trebalo bi postići sporazum među državama sljednicama SFRJ pregovorima o sukcesiji. Ova vlada se također pozvala na predmet *Molnar Gabor protiv Srbije* (br. 22762/05, 8.12.2009.) u kojemu je Sud doista smatrao da je u predmetnom zakonu uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa zajednice i upornog, legitimnog zahtjeva podnositelja zahtjeva za povrat njegove prvobitne uštedevine, kao i prava svih drugih u istoj situaciji.

2. Poštivanje članka 1. Protokola br. 1

102. U ovome predmetu podnositelji zahtjeva žale se na nemogućnost podizanja svoje uštedevine sa svojih računa kod banaka o kojima je riječ. Njihovi depoziti su postali nedostupni zbog čimbenika poput nedostatka sredstava u relevantnim bankama, zakonom nametnutog zamrzavanja računa te propusta domaćih tijela vlasti da poduzmu mjere s ciljem omogućavanja vlasnicima depozita u situaciji u kojoj se nalaze podnositelji zahtjeva da raspolažu svojom štednjom. Stanje stvari može se ispitati s aspekta uplitanja u djelotvorno ostvarivanje prava zaštićenog člankom 1. Protokola br. 1 ili s aspekta propusta da se osigura ostvarivanje toga prava (vidi *Zolotas* (br. 2), citiran gore, toč. 40., 47. i 53., u kojemu je Sud našao da je mjera koja je bila predmetom pritužbe predstavljala uplitanje, te je također našao da je tužena država imala određene pozitivne obveze). Imajući u vidu posebne okolnosti predmetnog slučaja, Sud smatra nepotrebnim, prilikom ispitivanja predmeta, strogo kategorizirati obveze tuženih država kao pozitivne ili negativne. Sud će utvrditi je li postupanje tuženih država – bez obzira na to može li se ono okarakterizirati kao uplitanje ili propust djelovanja, ili kao kombinacija to dvoje – bilo opravdano, imajući u vidu načela zakonitosti, legitimnog cilja i "pravične ravnoteže" (vidi *Broniowski*, citiran gore, točka 146.).

107. S obzirom na takvo široko polje slobodne procjene, Sud nalazi da je načelo legitimnog cilja također poštivano u ovome predmetu. Prema srbijanskoj vladi, cilj je bio zaštititi likvidnost državnih fondova u

svjetlu teške gospodarske situacije i financijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila (vidi točku 91. gore u tekstu). Druge tužene vlade nisu se izjašnjavale o ovome pitanju. Međutim, Sud je spreman prihvatiti da su nakon raspada SFRJ i oružanih sukoba koji su uslijedili tužene države morale poduzeti mjere kako bi zaštitile svoje bankarske sustave i općenito državno gospodarstvo. Imajući u vidu sveukupni opseg "stare" devizne štednje, jasno je da ni jedna od država sljednica nije mogla dopustiti nekontrolirano povlačenje te štednje. Sud će tako pristupiti ispitivanju ključnog pitanja, naime je li uspostavljena "pravična ravnoteža" između općeg interesa i prava podnositelja zahtjeva iz članka 1. Protokola br. 1.

(ii) *Primjena općih načela na predmetni slučaj*

2. Tužene vlade

133. Glede građanske tužbe protiv te banke pred hrvatskim sudovima, iz dokumenata koji su na raspolaganju Sudu primjećuje se da stara Ljubljanska banka više nema imovinu u Hrvatskoj. Prema tome, takav pravni lijek ne nudi podnositeljma zahtjeva bilo kakve stvarne izgleda za uspjeh njihove tužbe.

138. Iako su se podnositelji zahtjeva pozvali na ovaj članak, nisu razvili svoju argumentaciju u podnesku Velikome vijeću. Podnesci vlada u tom pogledu jednako su ograničeni. Veliko vijeće stoga je suglasno s Vijećem da nije potrebno razmatrati ovo pitanje prema članku 14. u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede toga članka od strane drugih tuženih država.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara, koji nadzire njezino izvršenje...."

143. Kako bi omogućio djelotvornu provedbu svojih presuda, Sud može usvojiti postupak pilot-presude koji mu omogućava da jasno identificira strukturalne probleme koji leže u osnovi povreda i ukaže na mjere koje tužene države trebaju poduzeti kako bi ih otklonile (vidi Rezoluciju Res(2004)3 Odbora ministara o presudama koje otkrivaju postojeći sustavni problem od 12.5.2004.; pravilo 61. Pravilnika Suda; i *Broniowski*, citiran gore, toč. 189.-94.). Cilj ovoga postupka je omogućiti da se na najbrži i najdjelotvorniji način riješi loše funkcioniranje pravnog poretka u državi koji ugrožava zaštitu prava iz Konvencije o kojima je riječ (vidi *Wolkenberg i drugi protiv Poljske* (odl.), br. 50003/99, točka 34., ESLJP 2007 XIV). Iako mjere tužene države trebaju prvenstveno biti usmjerene na rješavanje takvog lošeg funkcioniranja te, ako je potrebno, uvođenje djelotvornih domaćih pravnih sredstava za povrede o kojima je riječ, one također mogu uključiti i *ad hoc* rješenja kao što su prijateljske nagodbe s podnositeljima zahtjeva ili jednostrane ponude za otklanjanje povreda sukladno zahtjevima Konvencije. Sud može odlučiti da odgodi razmatranje sličnih predmeta, dajući time tuženim državama priliku da ih riješe na različite načine (vidi, primjerice, *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, točka 127., ESLJP 2009). Međutim, ako tužena država ne usvoji takve mjere nakon donošenja pilot-presude i nastavi povređivati Konvenciju, Sud neće imati drugoga izbora nego nastaviti razmatrati sve slične zahtjeve koji se nalaze pred Sudom i donositi odgovarajuće presude kako bi osigurao djelotvorno poštivanje Konvencije (vidi *E.G. protiv Poljske* (odl.), br. 50425/99, § 28., ESLJP 2008. i *Kurić i drugi protiv Slovenije* (pravedna naknada) [GC], br. 26828/06, točka 136., ESLJP 2014).

154. Vlade se o tome nisu izjašnjavale u svojim podnescima Velikom vijeću.

158. Prema praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo ako se dokaže da su oni stvarno i nužno nastali, te da su u razumnom iznosu. Dakle, podnositelj zahtjeva morao je platiti te troškove ili ih je obavezan platiti, prema zakonskoj ili ugovornoj obvezi, a oni su bili neizbježni kako bi se spriječila utvrđena povreda ili dobila naknada. Sud zahtijeva račune i fakture po stavkama koje

su dovoljno detaljne kako bi mogao utvrditi u kojoj su mjeri ispunjeni navedeni zahtjevi. Kako u ovome predmetu nisu dostavljeni takvi dokumenti, Sud odbija ovaj zahtjev.

1. *Jednoglasno odbija* prethodne prigovore vlada;

16.7.2014. godine

Guido Raimondi,

4. U svojoj presudi od 6.11.2012. Vijeće je, sa šest glasova "za" i jednim "protiv", odbacilo prigovore vlade u pogledu iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova i presudilo kako slijedi:

ČINJENICE

"1. Ugovor o novčanom depozitu je sklopljen kad se banka obvezala primiti, a deponent položiti kod banke određeni novčani iznos.

20. Krajem 1988. godine ukinut je sustav redeponiranja (izmjenama i dopunama članka 103. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. godine). Bankama je dopušteno da otvaraju devizne račune u inozemnim bankama. Ljubljanska banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala oko 13,5 milijuna američkih dolara u stranim bankama u razdoblju od listopada 1988. do prosinca 1989. godine. U spisu nema podataka o tome što je bilo s tim sredstvima.

27. FBiH je 2004. godine donijela novi zakon. Preuzela je obvezu isplate "stare" devizne štednje u domaćim bankama u tome entitetu, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše. Njena odgovornost za takve štedne uloge u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana, Investbanke ili drugih inozemnih banaka u kojima su podnositelji zahtjeva imali otvorene račune bila je izričito isključena prema članku 9.(2) Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjih obveza Federacije iz 2004. godine.¹⁹

32. Međutim, prema registru poslovnih subjekata, ta novoosnovana Ljubljanska banka Sarajevo i dalje je bila odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana sve do studenoga 2004. godine (vidi točku 35. dolje u tekstu). Prema tome, ona je i dalje vodila "staru" štednju klijenata sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana; oko 3% ovih sredstava korišteno je u procesu privatizacije u FBiH (vidi točku 26. gore u tekstu); a u jednom slučaju domaći sud je naložio Ljubljanskoj banci Sarajevo da izvrši isplatu ove štednje (vidi predmet *Višnjevac protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 2333/04, 24.10. 2006.).

41. Na zahtjev vlasti FBiH, srbijanske vlasti su 2011. godine pokrenule kaznenu istragu o načinu na koji je arhiva tuzlanske podružnice prenesena na teritorij Srbije 2008. godine.

5. *Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija*

(ii) iznosi do 1.000 DEM: 30 dana za prvo povlačenje a 45 dana za naknadna povlačenja...;

a u cilju pronalazjenja pravednoga rješenja, putem pregovora sa stranim vjerovnicima, za preuzimanje odgovarajućeg dijela državnih dugova bivše SFRJ u slučajevima kad se izravni korisnik ne može utvrditi ..."

2. Računi stare devizne štednje definirani stavkom 1. ovoga članka ne obuhvaćaju račune stare devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke, Investbanke i drugih stranih banaka na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Člankom 23. stavkom 2. Rezolucije iz 2001. godine na sličan je način propisano da je načelo "pravičnog razmjera" vodeće načelo glede državnih zaduženja:

"1. Državna zaduženja države prednice ili javne institucije ili poduzeća koja djeluju na državnoj razini, za posebne projekte ili objekte u određenom području (lokalizirani državni dugovi), podliježu pravilima sadržanim u prethodnom članku.

Čini se da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) obavijestile BIS o svojoj spremnosti da ubrzo nakon toga nastave pregovore. Hrvatska je to učinila u listopadu 2010., a u studenome 2010. godine dobila je odgovor koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenom prema članku 4. ovog Ugovora.

Sud smatra da je temeljno načelo iz predmeta *North Sea Continental Shelf Cases* mjerodavno za postojeći spor. Kako je naveo Međunarodni sud pravde, on potvrđuje i konkretizira uobičajeno značenje pojma 'pregovori'. Da bi pregovori bili konstruktivni, u njih se mora ući s ciljem postizanja sporazuma. Iako, kako smo istaknuli, dogovor o vođenju pregovora nužno ne podrazumijeva obvezu postizanja sporazuma, on podrazumijeva da će se poduzeti ozbiljni napori prema tom cilju."

73. U svojoj presudi od 28.1.2013. Sud EFTA-e je zaključio da, iako su zakonska pravila EU o jedinstvenom tržištu bila transponirana u pravni poredak EEA, Island nije prekršio tu direktivu. Posebice je taj sud zaključio da navedena direktiva nije obvezivala države i njihove vlasti na osiguranje kompenzacije ako sustav garantiranja sigurnosti depozita nije bio u stanju ispuniti svoje obveze u slučaju sustavne krize. Također je naglasio da države uživaju "široko diskrecijsko pravo u donošenju temeljnih odluka glede gospodarske politike u posebnom slučaju sustavne krize".

"Doista, države sljednice u brojnim su navratima jasno iskazale nedvosmislenu opredijeljenost da osiguraju da osobe u situaciji postojećih podnositelja zahtjeva dobiju isplatu svoje "stare" devizne štednje na ovaj ili onaj način (usporedi *Bata protiv Češke Republike* (odl.), br. 43775/05, 24.06.2008. gdje tužena država nikada nije pokazala bilo kakav znak prihvatanja ili priznavanja potraživanja podnositelja zahtjeva, te je zadržala neprijateljski stav prema svim takvim potraživanjima nakon pada komunističkog režima). Nadalje, te su države prihvatile tvrdnju da je "stara" devizna štednja dio financijskih obveza SFRJ koje trebaju podijeliti, kao što su podijelile i druge financijske obveze i imovinu SFRJ... S obzirom na posebnosti ovog predmeta, potrebno ga je razlikovati od predmeta kao što su *X, Y i Z protiv Njemačke* (br. 7694/76, Odluka Komisije od 14.10.1977., Odluke i Izvješća (DR) 12, str. 131.), *S.C. protiv Francuske* (br. 20944/92, Odluka Komisije od 20.2.1995., DR 80, str. 78.), i *Abraini Leschi i drugi protiv Francuske* (br. 37505/97, Odluka Komisije od 22.4.1998., DR 93, str. 120.), u kojima se smatra da osporavani međunarodni ugovori, u nedostatku provedbenih propisa, nisu stvorili pojedinačna prava na odštetu za podnositelje zahtjeva, na koja bi bio primjenjiv članak 1. Protokola br. 1."

(d) Slovenija

109. U svojoj odluci od 17.10.2011. kojom je zahtjev proglašen dopuštenim, Vijeće je utvrdilo da zakonsko

jamstvo SFRJ glede "stare" devizne štednje u bankama o kojima je ovdje riječ nije bilo aktivirano do raspada SFRJ, te da stoga mjerodavna odgovornost nije bila prenesena s tih banaka na SFRJ. Nadalje, prema građanskom zakonu SFRJ i sudskom registru poduzeća, sve podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke postupale su u ime i za račun matične banke u vrijeme raspada SFRJ. Stoga je Vijeće zaključilo da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za staru deviznu štednju u svim svojim podružnicama sve do raspada SFRJ (vidi točku 67. presude Vijeća).

129. Samo je slovenska vlada izjavila da su podnositelji zahtjeva imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek, odnosno da su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Podnositelji zahtjeva također su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima, gdje je više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke dobilo presude protiv stare Ljubljanske banke, a 63 njih do sada je dobilo isplatu "stare" devizne štednje prisilnom prodajom imovine te banke sa sjedištem u Hrvatskoj (vidi točku 43. gore u tekstu).

134. Sud je primio k znanju argument slovenske vlade da ne postoji obveza osiguranja domaćeg pravnog lijeka u predmetnom slučaju jer se člankom 13. ne zahtijeva postojanje pravnog sredstva kojim se pred domaćim tijelom mogu osporavati kao suprotni Konvenciji sami zakoni države ugovornice. Iako je takvo tumačenje članka 13. točno (vidi *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 32555/96, točka 137., ESLJP 2005-X; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [GC], br. 27996/06 i 34836/06, točka 60., ESLJP 2009; i *Paksas protiv Litve* [GC], br. 34932/04, točka 114., ESLJP 2011), podnositelji zahtjeva zapravo se nisu žalili na domaće zakone tuženih država niti na bilo koju pojedinačnu odluku ili mjeru. Oni su se žalili na propust tuženih država da osiguraju isplatu njihovih uštedevina na ovaj ili onaj način. Stoga je trebao biti osiguran djelotvoran domaći pravni lijek.

2. Primjena općih načela na predmetni slučaj

155. Veliko vijeće, kao i Vijeće, prihvaća da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom "starom" deviznom štednjom u razdoblju dužem od dvadeset godina kod podnositelja zahtjeva izazvala određenu duševnu bol i frustraciju. Njihova duševna bol i frustracija neizbježno su bili pojačani time što su na sebe preuzeli teškoću i teret postupanja – barem u određenoj mjeri – u ime svih drugih koji se nalaze u istom položaju (vidi *Hutten-Czapska protiv Poljske* [GC], br. 35014/97, točka 248., ESLJP 2006-VIII). Prema tome, presuđujući na pravičnoj osnovi, kako je to zahtijevano člankom 41. Konvencije, Sud dosuđuje tražene iznose (odnosno po 4.000 eura gđi Ališić i g. Sadžaku koje treba platiti Slovenija, te 4.000 eura g. Šahdanoviću koje treba platiti Srbija).

2. Jednoglasno presuđuje da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;

Ova presuda je konačna, ali može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

Ineta Ziemele,

- jednoglasno utvrdilo da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane u odnosu Srbije na g. Šahdanovića;

I. OKOLNOSTI PREDMETA

2. Ovim ugovorom banka stječe pravo raspolagati deponiranim novcem i dužna je vratiti ga prema uvjetima predviđenim u ugovoru."

2. Reforma komercijalnog bankarstva u SFRJ iz 1989./90.

28. Odgovornost za "staru" deviznu štednju u domaćim bankama prešla je 2006. godine s entiteta na državu. Odgovornost za te štedne uloge u lokalnim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke ponovno se izričito isključuje, s tim što država mora pomoći klijentima tih podružnica da ostvare povrat svojih štednih uloga od Slovenije odnosno Srbije (vidi članak 2. Zakona o izmirenju obveza po osnovi računa stare devizne štednje iz 2006. ²⁰). Osim toga, svi postupci vezani za "staru" deviznu štednju obustavljeni su na temelju zakona (vidi članak 28. toga zakona; ta odredba je odlukom U 13/06 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 28.3.2008., točka 35., proglašena ustavnom).

33. Ustavni sud Bosne i Hercegovine nazvao je situaciju koja je vladala prije 2004. godine "kaotičnom" (odluka AP 164/04 od 1.4.2006, točka 55.). Dom za ljudska prava Bosne i Hercegovine, domaće tijelo za pitanja ljudskih prava, smatrao je da pravna nesigurnost u pogledu pitanja "stare" devizne štednje, među ostalim, u domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke u tom razdoblju predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju (vidi odluku CH/98/377 i dr. od 7.11.2003., točka 270.).

2. Hrvatska

52. Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija isplatila je "staru" deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama inozemnih banaka, kao što je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana u Skopju, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata ³⁴.

(iii) iznosi do 3.000 DEM: 90 dana; i

3. Prema Sporazumu o sukcesiji iz 2001. godine, zemlje sljednice bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije odgovorne su za devizne račune otvorene u bankama koje su imale sjedište na njihovim teritorijima. Bosna i Hercegovina će, kroz svoje međunarodne aktivnosti, pružiti pomoć štedišama koji imaju štednju kod ovih banaka..."

"Ukoliko se ne postigne sporazum o prijenosu državnog duga države prednice, državni dug, u svakoj kategoriji sukcesije, prelazi na državu sljednicu u pravičnome razmjeru, vodeći osobito računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug."

2. Međutim, prilikom raspodjele ovoga duga, sukladno zahtjevima pravičnosti, vodit će se računa o prelasku imovine (objekata/instalacija) povezane s dugom i dobiti koja nastaje iz tih projekata ili objekata u korist države sljednice na čijem teritoriju se oni nalaze."

"...BIS je nedavno ponovo razmotrio ovo pitanje i smatra da njegov doprinos nekoj novoj rundi pregovora, u sklopu uloge pružanja dobrih usluga, ne bi stvorio dodatnu vrijednost, imajući u vidu također i količinu vremena koje je proteklo od posljednje runde pregovora, kao i svoje tekuće prioritete u području monetarne i financijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u Bazelu pruža praktičnu mogućnost guvernerima država sljednica da međusobno neformalno

raspravljaju o ovom pitanju u BIS-u." ⁴¹

(3) Razlike koje mogu praktično proizaći iz tumačenja izraza korištenih u ovom Ugovoru, ili bilo kojem kasnijem ugovoru potrebnom radi provedbe Aneksa ovog Ugovora, mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obavezujuće stručno rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od strana u ovom Ugovoru) kojeg stranke u sporu sporazumno imenuju ili, ako se one ne mogu usaglasiti, kojeg imenuje predsjednik Suda za pomirenje i arbitražu OSCE-a. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konsultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, sa čvrstom namjerom da osigura brzo i djelotvorno razrješenje razlika.

69. Međunarodni sud pravde nedavno je na sljedeći način dao sažetak mjerodavne sudske prakse (presuda od 5.12.2011. u predmetu *Primjena privremenog sporazuma od 13.9.1995. (Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija protiv Grčke)*, točka 132., ICJ Reports 2011):

78. Poznato je kako ništa ne sprječava Veliko vijeće da u određenim predmetima odlučuje o pitanjima dopuštenosti zahtjeva prema članku 35. stavak 4. Konvencije, budući da ta odredba omogućuje Sudu da odbaci bilo koji zahtjev koji smatra nedopuštenim "u bilo kojoj fazi postupka". Prema tome, čak i u fazi odlučivanja o osnovanosti, sukladno pravilu 55., Sud može preispitati odluku kojom je zahtjev proglašen dopuštenim kada zaključi da je on trebao biti proglašen nedopuštenim temeljem jednog od razloga navedenih u prva tri stavka članka 35. Konvencije (vidi *Odièvre protiv Francuske* [GC], br. 42326/98, točka 22., ESLJP 2003-III).

92. Slovenska vlada tvrdila je kako je pitanje "stare" devizne štednje podnositelja zahtjeva u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke zapravo pitanje sukcesije. Ova vlada se u tom pogledu pozvala, među ostalim, na Ugovor o pitanjima sukcesije (vidi toč. 62.-63. gore u tekstu) i Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije iz 2013. godine (vidi točku 43. gore u tekstu). Prema njenom mišljenju, Sud bi, dakle, trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li pregovori o tome pitanju vođeni u dobroj vjeri, umjesto što razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju podnositelja zahtjeva. Ako se Sud pak odluči baviti tim pitanjem, ustvrdila je da bi se u predmetnom slučaju, temeljem načela teritorijalnosti, Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom za "staru" deviznu štednju u predmetnim podružnicama. Dodatni razlog tomu je činjenica što Bosna i Hercegovina do 2004. godine nije izričito isključila svoju odgovornost za tu štednju (vidi toč. 24.-28. gore u tekstu).

110. Stranke su, u biti, prihatile ovo utvrđenje u svojim podnescima o osnovanosti pred Vijećem, te je tako bilo i kada je riječ o njihovim zastupanju predmeta pred Velikim vijećem.

130. Ostale vlade tuženih država prihatile su da podnositelji zahtjeva nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo. Bosanskohercegovačka vlada dodala je da čak i u slučaju da su podnositelji zahtjeva dobili presude kojima se nalaže staroj Ljubljanskoj banci da im isplati njihovu "staru" deviznu štednju, takva presuda najvjerojatnije ne bi bila provedena, budući da je prema zakonu iz 1994. godine ta banka ostala bez dovoljno sredstava (vidi točku 49. gore u tekstu). Hrvatska vlada ustvrdila je da bi tužba protiv stare Ljubljanske banke pred sudovima u Hrvatskoj bila jednako neučinkovita jer ta banka više nije imala imovinu u Hrvatskoj (vidi točku 43. gore u tekstu).

135. Glede Investbanke, Sud konstatira da Srbija nije osporavala da g. Šahdanović nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo.

144 Povrede što ih je Sud utvrdio u ovome predmetu pogađaju mnoge ljude. Pred ovim je Sudom više od 1.850 sličnih zahtjeva podnesenih u ime više od 8.000 osoba. One se odnose na "staru" deviznu štednju u sarajevskoj i zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, kao i na takvu štednju u podružnicama nekoliko srbijanskih banaka koje se nalaze u Srbiji ili izvan nje (vidi točku 46. gore u tekstu). Osim toga, ima više tisuća potencijalnih podnositelja zahtjeva. Prema tome, Sud smatra primjerenim primijeniti postupak pilot-presude u ovome predmetu, bez obzira na prigovore vlada Srbije i Slovenije u tom pogledu.

3. *Jednoglasno presuđuje* da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;

Mark Villiger,

- utvrdilo, sa šest glasova "za" i jednim "protiv", da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;

A. Uvod

Članak 1043. (1) toga zakona glasi:

21. U sklopu reformi, 1989./1990. SFRJ je ukinula sustav osnovnih i udruženih banaka koji je opisan u tekstu gore. Ova promjena u bankarskim propisima omogućila je pojedinim osnovnim bankama da zatraže neovisan status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez svojstva pravne osobe) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvotno i pripadale. Tako je dana 1.1.1990. Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica (bez svojstva pravne osobe) Ljubljanske banke Ljubljana, koja je preuzela njezina prava, imovinu i obveze. Investbanka, spomenuta u tekstu gore, postala je neovisnom bankom sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini.

34. Agencija za bankarstvo FBiH je 2003. godine stavila domaću Ljubljansku banku Sarajevo pod svoju privremenu upravu iz razloga što je imala nedefinirane odnose s Ljubljanskom bankom Ljubljana, inozemnom bankom sa sjedištem u Sloveniji.

(iv) iznosi do 8.000 DEM: 180 dana."

58. Članak 23. Zakona o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006. godine glasi:

Ipak, u člancima 27.-29. Rezolucije iz 2001. godine pravi se razlika između *državnih*, *lokaliziranih* i *lokalnih* dugova, te je propisano da se načelo teritorijalnosti izričito primjenjuje na lokalne dugove:

64. Valja napomenuti da je slično pitanje garancija SFRJ za štedne pologe u Poštanskoj štedionici i njenim podružnicama riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije, i to tako što je svaka država preuzela garancije u pogledu podružnica koje se nalaze na njenom teritoriju.

(4) Postupak iz stava (3) ovog članka strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o

kojima je riječ, te ni u kojem slučaju ne dopušta stručnjaku da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojeg od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak se ne odnosi na

"Sud napominje da je značenje pregovora u svrhu rješavanja sporova, odnosno obveza pregovaranja, razjašnjena u jurisprudenciji Suda i njegovoga prethodnika, kao i u arbitražnim presudama. Kako je Stalni sud međunarodne pravde utvrdio još 1931. godine u predmetu koji se odnosi na *Željeznički promet između Litve i Poljske*, obveza pregovaranja je, prvenstveno, "ne samo obveza da se uđe u pregovore nego također da ih se vodi koliko je potrebno s ciljem zaključenja sporazuma". Nema sumnje da to ne podrazumijeva "obvezu postizanja sporazuma" (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Savjetodavno mišljenje, 1931, P.C.I.J., Serija A/B, Br. 42, str. 116*; vidjeti također predmet *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja), Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 68, točka 150.*), niti da se moraju voditi dugi pregovori (*Mavrommatis Palestine Concessions, Presuda Br. 2, 1924, P.C.I.J., Serija A, Br. 2, str. 13*). Međutim, države moraju postupati tako da "pregovori budu konstruktivni". Ovaj zahtjev nije ispunjen kada, naprimjer, bilo koja stranka "inzistira na svome stavu ne razmišljajući o bilo kakvoj izmjeni" (*North Sea Continental Shelf (Savezna Republika Njemačka/Danska; Savezna Republika Njemačka/Nizozemska), Presuda, I.C.J. Reports 1969, str. 47, točka 85.*; vidjeti također *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja), Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 67, točka 146.*) ili kada bilo koja stranka opstruira pregovore, naprimjer, prekidom komunikacija ili izazivanjem neopravdanih kašnjenja ili nepoštivanjem dogovorene procedura (*Lake Lanoux Arbitration (Spain/France) (1957), Reports of International Arbitral Awards (RIAA), Vol. XII, p. 307*). Pregovori u cilju postizanja sporazuma također podrazumijevaju da stranke u razumnoj mjeri uzimaju u obzir interese druge stranke (*Fisheries Jurisdiction (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Islanda), Osnovanost, Presuda, I.C.J. Reports 1974, str. 33, točka 78.*). Glede dokaza potrebnog za utvrđenje o postojanju loše vjere (okolnosti koje bi opravdale zahtjev bilo koje stranke da bude oslobođena obveze pregovaranja) "mora postojati nešto više od neuspjeha određenih pregovora" (Arbitraža o pitanju *Tacna-Arica (Čile/Peru) (1925), RIAA, Vol. II, str. 930*). Takav dokaz mogao bi se pružiti posrednim dokazima, ali bi oni morali biti potkrijepljeni "ne spornim hipotezama nego jasnim i uvjerljivim dokazima iz kojih jasno slijedi takav zaključak" (*ibid.*).

79. Međutim, nakon što je ispitalo prigovore vlada, Veliko vijeće nalazi da oni ne opravdavaju preispitivanje odluke Vijeća kojom se odbijaju prethodni prigovori vlada. Doista, uz razloge na koje se poziva Vijeće, Veliko vijeće ne može ne primijetiti da odluke srbijanskih i slovenskih sudova, navedene u točkama 44., 49. i 51. gore u tekstu, pokazuju da su zahtjevi poput onih koji se razmatraju u ovome predmetu opstali i nakon raspada SFRJ. Nadalje, glede upita Vlade Slovenije u vezi s postojanjem i točnim iznosom uštedevine podnositelja zahtjeva, Veliko vijeće ponovno je razmotrilo sve dokaze u spisu, odnosno presliku bankovnih izvješća u kojima je prikazan saldo na računima gđe Ališić i g. Sadžaka na dan 31.12.1991., presliku ugovora o depozitu g. Sadžaka, izvatke iz štedne knjižice g. Šahdanovića u kojima je prikazan saldo na jednom od njegovih računa na dan 17.4.1992., službene podatke Vlade Srbije u postupku pred Vijećem o saldu na računima g. Šahdanovića na dan 3.1.2002., podatke na mikrofilmu koji se odnose na račune gđe Ališić i G. Sadžaka što ih je dostavila Vlada Bosne i Hercegovine, te dokument što ga je izdala Agencija za privatizaciju FBH kojim se potvrđuje da podnositelji zahtjeva nisu iskoristili svoju "staru" deviznu štednju u procesu privatizacije.

93. Nadalje, kako je Ljubljanska banka Ljubljana bila na rubu stečaja, moralo se provesti njeno restrukturiranje 1994. godine. Međutim, država Slovenija ne bi se trebala smatrati odgovornom za dugove te banke samo zbog toga što je procesom njene sanacije postala vlasnicom te banke. U protivnome, kako je navedeno, nijedna država ne bi mogla izvršiti sanaciju banke s negativnim kapitalom a time ne preuzeti punu odgovornost za njen dug. U svakom slučaju, istaknuto je da Ljubljanska banka Ljubljana nikada nije obavljala javne funkcije; da nikada nije postupala po konkretnim uputama države kada je riječ o

neisplaćivanju "stare" devizne štednje podnositeljima zahtjeva, te da ona podliježe redovnom zakonu (odnosno slovenskom Zakonu o poduzećima). Sama činjenica da je država vlasnica nekog poduzeća te da ga u tom smislu nadzire nije dovoljna za pripisivanje njegove djelatnosti državi ili za smatranje države odgovornom za dugove poduzeća prema međunarodnom običajnom pravu koje je kodificirano u Nacrtu odredaba Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za djela suprotna međunarodnom pravu.

111. Veliko vijeće je suglasno i potvrđuje nalaz Vijeća.

136 Veliko vijeće stoga zaključuje, kao što je zaključilo i Vijeće, da je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, te od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića. Veliko vijeće nadalje zaključuje da ni jedna druga tužena država nije povrijedila članak 13.

145. Imajući u vidu sustavni problem koji je Sud identificirao, on smatra da je bez sumnje potrebno poduzeti opće mjere na državnoj razini za izvršenje ove presude.

4. *Presuđuje*, s petnaest glasova "za" i dva glasa "protiv", da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od ostalih tuženih država;

Isabelle Berro-Lefèvre,

- jednoglasno utvrdilo da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane drugih tuženih država;

B. Pozadina predmeta

"Ako je novčani depozit primljen kao ulog na štednju, banka odnosno štedno-kreditna organizacija izdaje deponentu štednu knjižicu."

22. Nadalje, proglašena je konvertibilnost dinara, što je dovelo do masovnog povlačenja deviza iz komercijalnih banaka. Stoga je SFRJ uvela hitne mjere kojima je u velikoj mjeri ograničeno podizanje deviznih depozita. Naprimjer, od prosinca 1990. godine, kada je izmijenjen članak 71. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985., štediše su svoje depozite mogle koristiti samo za plaćanje uvezenih roba ili usluga za vlastite potrebe ili potrebe članova obitelji, kupovinu deviznih obveznica, oporučno darivanje u znanstvene ili humanitarne svrhe, ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu (štediše su ranije svoje depozite mogle koristiti i za plaćanje roba i usluga u inozemstvu). Osim toga, člankom 3. Odluke vlade SFRJ iz travnja 1991. godine ¹², koja je bila na snazi do veljače 1992. godine, i člankom 17.(c) odluke NBJ iz siječnja 1991. godine ¹³, koju je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom u travnju 1992., ograničen je iznos koji štediše mogu jednokratno podići ili koristiti za navedene svrhe na 500 njemačkih maraka odjednom, tj. najviše 1.000 njemačkih maraka mjesečno (vidi točku 53. dolje u tekstu).

35. Izmjenama i dopunama Zakona o postupku upisa pravnih osoba u sudski registar iz 2000. godine ²¹, Parlament FBiH je 2003. godine produžio zakonski rok za brisanje ratnih upisa u registar poslovnih subjekata do 2004. godine. Ubrzo nakon toga, u studenome 2004. godine, Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije sljednica sarajevske podružnice inozemne

Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za "staru" deviznu štednju u toj podružnici i da se zbog toga upis u registar poslovnih subjekata iz 1993. godine, u kojemu piše drukčije, mora brisati.

Ta se odredba, međutim, nije primjenjivala na jugoslavenske državljane koji su radili i živjeli u inozemstvu, poput podnositelja zahtjeva u ovome predmetu (vidi čl. 8.(6) i 17. te odluke). Nemogućnost podnositelja zahtjeva u ovom predmetu da podignu svoju štednju sa svojih računa proistekla je iz primjene sljedećih odredaba domaćeg zakona, danih kronološkim redom.

"(1) Prekidi postupka na sudovima u Republici Sloveniji koji se odnose na devizna sredstva u čvrstoj valuti položena u neku od komercijalnih banaka ili bilo koju njenu podružnicu u bilo kojoj državi sljednici bivše SFRJ, a koji su određeni prema Zakonu o Fondu Republike Slovenije za sukcesiju... ostaju na snazi. Svi postupci iz prethodne rečenice koji su već nastavljeni vraćaju se u stanje prekida ili obustave.

65. Financijska sredstva SFRJ podijeljena su u sljedećem razmjeru: Bosna i Hercegovina - 15,5%, Hrvatska - 23%, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija - 7,5%, Slovenija - 16%, te Srbija i Crna Gora (čija sljednica je kasnije postala Srbija) - 38% (sukladno članku 5. Aneksa C. Ugovora). Kako izgleda, u razdoblju od 2003. do 2012. godine praktično sve devize s računa bivše NBJ u inozemstvu, u iznosu od oko 237 milijuna američkih dolara u bankama u SAD-u te 221 milijuna američkih dolara u drugim bankama, podijeljene su među državama sljedenicama u navedenom omjeru ⁴².

(a) Dodatak ovom Ugovoru;

80. Uzimajući također u obzir izuzetne okolnosti ovoga slučaja, Veliko vijeće zaključuje kako je pokazano izvan razumne sumnje da podnositelji zahtjeva imaju "staru" deviznu štednju u iznosima navedenim u točki 10. gore u tekstu, te nalazi kako je u dostatnoj mjeri utvrđeno da su ti depoziti doista predstavljali "imovinu" u smislu članka 1. Protokola br. 1 (vidi, među ostalim izvorima, *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odl.), br. 45526/99, odluka od 2.7.2002., glede početnih depozita; *Merzhoyev protiv Rusije*, br. 68444/01, točka 48., 8.10.2009.; *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 35., 3.11.2009.; *Boyajyan protiv Armenije*, br. 38003/04, točka 54., 22.3.2011.; *Kotov protiv Rusije* [GC], br. 54522/00, točka 90., 3.4.2012.; i *A. i B. protiv Crne Gore*, br. 37571/05, točka 68., 5.3.2013.).

94. Slovenska vlada nadalje je navela kako nije imala obvezu sanirati podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana u Sarajevu. Pozvala se na sustave osiguranja depozita koje je usvojilo nekoliko država članica Vijeća Europe, uključujući Belgiju, Francusku, Portugal, Švicarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Nizozemsku, čime je pruženo jamstvo za sigurnost depozita samo podružnicama domaćih banaka koje se nalaze na njihovim teritorijima. Osim toga, pozvali su se na presudu E-16/11 Suda EFTA-e od 28.1.2013. (vidi toč. 71.-73. gore u tekstu). Sud EFTA-e naglasio je da države uživaju "široko diskrecijsko pravo u donošenju temeljnih odluka glede gospodarske politike u specifičnom slučaju sustavne krize". To također vrijedi i prema članku 1. Protokola br. 1.

112. Sud također napominje da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za staru deviznu štednju u svojim bosanskohercegovačkim podružnicama nakon raspada SFRJ. Domaće pravo i praksa navedeni u točkama 44., 45., 49. i 51. gore u tekstu to nesumnjivo potvrđuju. Naročito su domaći sudovi u Sloveniji i Srbiji i dalje smatrali staru Ljubljansku banku Ljubljana i Investbanku odgovornima za "staru" deviznu štednju u njihovim podružnicama.

146. Konkretno, Slovenija treba poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svim drugim

osobama koje se nalaze u istom položaju, da im bude isplaćena njihova "stara" devizna štednja pod jednakim uvjetima pod kojima je isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka (ti uvjeti navedeni su u točki 48. gore u tekstu). U istom roku, i pod nadzorom Odbora ministara, Srbija treba poduzeti sve potrebne mjere kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im bude isplaćena njihova "stara" devizna štednja pod jednakim uvjetima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka (ti uvjeti navedeni su u točki 45. gore u tekstu).

5. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;

David Thór Björgvinsson,

- *jednoglasno utvrdilo* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;

(a) Osnovne banke, udružene banke i narodne banke

Člankom 1044. toga zakona propisano je:

3. Raspad SFRJ 1991./92. godine

36. Domaća Ljubljanska banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu jednom hrvatskom poduzeću, koje se zauzvrat obvezalo da će podmiriti dugove te banke. Istodobno, prostorije u vlasništvu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana pod nadzorom vlade FBiH, do konačnog utvrđivanja statusa te podružnice, iznajmljene su istom hrvatskom poduzeću u ime i za račun Ljubljanske banke Ljubljana.

54. Mjerodavni dio Ustavnog zakona Slovenije iz 1991. godine s izmjenama i dopunama iz 1994. godine glasi:

(2) Postupci iz prethodnoga stavka bit će prekidu ili obustavi sve dok se ne pronađe rješenje pitanja preuzimanja jamstva SFRJ ili NBJ za te pologe na temelju članka 7. Aneksa C. Ugovora o pitanjima sukcesije, te će se po ispunjenju tog uvjeta automatski nastaviti."

66. Sukladno članku 4. Ugovora o pitanjima sukcesije, osnovan je Stalni zajednički odbor viših predstavnika država sljednica radi nadzora nad djelotvornom provedbom Ugovora, te da posluži kao tijelo za raspravu o pitanjima koja se pojave tijekom njegove provedbe. Odbor se do sada sastao tri puta: 2005., 2007. i 2009. godine.

(b) Članke 1, 3. i 4. Aneksa B;

81. Prema tome, Veliko vijeće odbija prethodne prigovore tuženih država. Konstatira se da, za razliku od njihovog stava u postupku pred Vijećem, niti jedna od tuženih država u svome podnesku Velikom vijeću nije istaknula navod da podnositelji zahtjeva nisu iscrpili domaća pravna sredstva.

95. Konačno, iako je točno da su devize redovito prebacivane iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Narodnu banku Slovenije, određena sredstva naknadno su vraćena u Sarajevo (vidi točku 18. gore u tekstu). Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo evidentirana su kao potraživanje sarajevske podružnice od NBJ i bila su fizički prebačena na račune NBJ u inozemstvu. Slovenska vlada svoju je tvrdnju potkrijepila dokumentima iz kojih se vide određeni transferi deviza iz Ljubljane na račune NBJ u inozemnim bankama (naročito *LBS Bank – New York* i *LHB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt*, obje u vlasništvu Ljubljanske banke Ljubljana, ali i nekih drugih inozemnih komercijalnih banaka) u vrijeme prije raspada SFRJ.

113. Točno je da je, prema sudskom registru poduzeća za razdoblje 1993.-2004., bosanskohercegovačka banka pod nazivom Ljubljanska banka Sarajevo također bila odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Ipak, domaći sudovi, kako u Bosni i Hercegovini tako i u Sloveniji, utvrdili su da je sporni ratni upis u registar poduzeća oduvijek bio nezakonit (vidi toč. 30.-35. i 51. gore u tekstu). Taj upis je stoga brisan iz registra. Sud ne vidi razloga da se ne suglasi s domaćim sudovima u tom pogledu. Doista, Sud je u mnogim prilikama smtarao da je prvenstveno na domaćim sudovima da razriješe probleme tumačenja domaćih propisa, tako da je uloga Suda ograničena na utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja sukladni Konvenciji (vidi *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [GC], br. 26083/94, točka 54., ESLJP 1999-I; *Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske* [GC], br. 13279/05, točka 49., 20.10.2011.; i *Vučković i drugi protiv Srbije* [GC], br. 17153/11, točka 80., 25.3.2014).

147. Mora se naglasiti kako se navedene mjere ne odnose na osobe kojima je, iako se nalaze u istom položaju kao i podnositelji zahtjeva u ovome predmetu, isplaćena sva njihova "stara" devizna štednja, poput osoba koje su mogle podići svoju "staru" deviznu štednju po osnovi humanitarnih razloga (vidi toč. 25. i 44. gore u tekstu) ili je koristiti u procesu privatizacije u FBiH (vidi točku 32. gore u tekstu), ili osoba kojima su vlade Makedonije i Hrvatske isplatile njihovu "staru" deviznu štednju što su je te osobe imale u podružnicama Ljubljanske banke u Zagrebu i Skopju (vidi toč. 43. i 52. gore u tekstu). Srbija i Slovenija stoga mogu isključiti ove osobe iz svojih planova isplate. Međutim, ako je samo dio nečije "stare" devizne štednje isplaćen na ovaj način, Srbija i Slovenija sada su odgovorne za preostali dio (Srbija za "staru" deviznu štednju u svim podružnicama srbijanskih banaka, a Slovenija za takvu štednju u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše i mjesto u kojemu se nalazi podružnica).

6 *Jednoglasno presuđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;

Danutë Jočienë,

- utvrdilo, sa šest glasova "za" i jednim "protiv", da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Slovenije u pogledu gđe Ališić i g. Sadžaka;

(b) Devizni depoziti

"1. U štednu knjižicu se unose sve uplate i podizanja novca.

23. SFRJ se raspala 1991./92. godine. U državama sljednicama, devize deponirane prije raspada SFRJ stavljene su pod poseban režim i uobičajeno se nazivaju "starom" ili "zamrznutom" deviznom štednjom.

Dolje u tekstu daje se prikaz mjerodavnih domaćih propisa i prakse u pogledu te štednje u svakoj od pet država sljednica – po abecednom redoslijedu - koje su istodobno i tužene države u ovome predmetu.

37. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak nad Ljubljanskom bankom Sarajevo u Bosni i Hercegovini. Stečajni postupak je još uvijek u tijeku.

Dana 3.12.2009. Ustavni sud Slovenije proglasio je tu odredbu neustavnom.

67. Sljedeće odredbe toga ugovora također su mjerodavne u ovome predmetu:

(c) Članke 4. i 5.(1) Aneksa C;

114. Nakon što je utvrđeno da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje odgovorene za "staru" deviznu štednju u njihovim bosanskohercegovačkim podružnicama, mora se ispitati, kako je to učinilo i Vijeće, jesu li Slovenija i Srbija bile odgovorne za propust ovih banaka da vrate dug podnositeljima zahtjeva. U tom pogledu Sud ponavlja da država može biti odgovorna za dugove poduzeća u vlasništvu te države čak i ako je to poduzeće zasebna pravna osoba, pod uvjetom da ono ne uživa institucionalnu i operativnu neovisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa odgovornosti prema Konvenciji (vidi, među ostalim izvorima, *Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, br. 35091/02 *et al.*, toč. 43.-46., ECHR 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, br. 39745/02, toč. 17.-19., 3.4.2007.; *Yershova protiv Rusije*, br. 1387/04, toč. 54.-63., 8.4.2010.; i *Kotov*, citiran gore, toč. 92.-107.). Ključni kriteriji primijenjeni u navedenim predmetima kako bi se utvrdilo je li država doista odgovorna za takve dugove bili su: pravni status poduzeća (prema javnom ili privatnom pravu); narav njegove djelatnosti (javna funkcija ili obični komercijalni posao); kontekst njegovoga rada (poput monopola ili visokoreguliranog poslovanja); njegova institucionalna neovisnost (omjer državnoga vlasništva); te njegova operativna neovisnost (opseg državnog nadzora i kontrole).

148. Kako bi srbijanskim i slovenskim tijelima omogućili provjeru salda na njihovim računima, podnositelji zahtjeva i druge osobe koje su i istom položaju moraju se povinovati zahtjevima svakog postupka verifikacije koji uspostave te države. Bez obzira na navedeno, niti jedan zahtjev ne smije se odbiti samo zbog toga što nema izvornika ugovora ili štedne knjižice (s obzirom na proteklo vrijeme te ratove koji su na različite načine pogodili toliko mnogo ljudi) pod uvjetom da osobe o kojima je riječ mogu dokazati svoja potraživanja na drugi način. Nadalje, sve odluke o verifikaciji moraju podlijegati sudskom preispitivanju.

7. *Presuđuje*, s petnaest glasova "za" i dva glasa "protiv", da nije došlo do povrede članka 13. Konvencije od ostalih tuženih država;

Dragoljub Popović,

- jednoglasno utvrdilo da nije došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane drugih tuženih država;

2. Upisi u knjižicu potvrđeni pečatom banke i potpisom ovlaštenog lica su dokaz uplatama odnosno podizanjima u odnosima između banke i ulagača.

(c) Sustav redeponiranja

(d) Članak 6. Aneksa D.

115. Dodatni čimbenici koje treba uzeti u obzir su: je li država izravno odgovorna za financijske poteškoće poduzeća, je li izvukla sredstva poduzeća na štetu poduzeća i njegovih zainteresiranih osoba, je li propustila održavati odnos odgovarajuće distance s poduzećem, odnosno je li na drugi način zlorabila korporativni oblik (vidi *Anokhin protiv Rusije* (odl.), br. 25867/02, 31.5.2007. i *Khachatryan protiv Armenije*, toč. 51.-55., br. 31761/04, 1.12.2009.). Konačno, u pogledu poduzeća pod režimom društvenog vlasništva koji je bio uvelike primijenjen u SFRJ, a još uvijek se primjenjuje u Srbiji, Sud je utvrdio da ona općenito ne uživaju "institucionalnu i operativnu neovisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa njene odgovornosti prema Konvenciji" (vidi, među mnogim izvorima, *R. Kačapor i drugi*, citirana gore, toč. 96.-99., i *Zastava It Turs protiv Srbije* (odl.), br. 24922/12, toč. 19.-23., 9.4.2013.).

149. Iako nema sumnje da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom "starom" deviznom štednjom u razdoblju dužem od dvadeset godina izazvala određenu duševnu bol i frustraciju svim osobama koje su time bile pogođene, Sud za sada ne nalazi potrebnim ukazati da bi Srbija i Slovenija, u smislu opće mjere, svim tim osobama trebale osigurati odgovarajuću naknadu na ime te štete. Međutim, ako bilo koja od ovih država ne primijeni mjere navedene u točki 146. gore u tekstu, te tako nastavi povređivati Konvenciju, Sud može preispitati pitanje naknade u odgovarajućem budućem predmetu koji se odnosi na ovo pitanje protiv države o kojoj je riječ (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 64.).

8. *Jednoglasno presuđuje* da nema potrebe ispitivati pritužbu prema članku 14. Konvencije, promatranom zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije, promatranog zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 glede ostalih tuženih država;

Päivi Hirvelä,

- jednoglasno utvrdilo da nema potrebe ispitivati pritužbu prema članku 14. Konvencije promatranom zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije promatranog zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na druge tužene države.

3. Suprotan sporazum je ništav."

C. Okolnosti koje se odnose na svaku tuženu državu

(5) Ništa u prethodnim stavovima ovog članka neće utjecati na prava ili obaveze Strana potpisnica ovog Ugovora prema bilo kojoj važećoj odredbi koja ih obvezuje u smislu rješavanja sporova."

116. Iako je gore opisana praksa nastala vezano uz poduzeća koja nisu financijske institucije, Sud smatra da ona također vrijedi i za banke o kojima je riječ u ovome predmetu. U tom pogledu, Sud napominje da je Ljubljanska banka Ljubljana u državnom vlasništvu Slovenije i da je pod upravom slovenske vladine

agencije Fond za sukcesiju (vidi točku 49. gore u tekstu). Nadalje, ključno je što je izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine Slovenija prebacila veći dio imovine banke u novu banku, na štetu banke i njenih zainteresiranih osoba (*ibid.*). Država je tako raspolagala imovinom Ljubljanske banke Ljubljana kako je htjela (usporediti *Khachatryan*, citiran gore, točka 51.). Veliko vijeće stoga je suglasno i potvrđuje utvrđenje Vijeća da postoji dovoljna osnova da se Slovenija smatra odgovornom za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i g. Sadžaku. U vezi s tim, Sud također konstatira da u predmetu postoje određeni dokazi koji pokazuju da je većina sredstva iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana završila u Sloveniji (vidi točku 18. gore u tekstu).

150. Konačno, Sud odgađa razmatrati sve slične predmete u razdoblju od jedne godine (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 65.). Ova odluka nema utjecaja na ovlasti Suda da u svakom trenutku takav zahtjev proglasi nedopuštenim ili ga izbriše sa svoga popisa predmeta sukladno Konvenciji.

9. *Jednoglasno presuđuje* da propust vlada Srbije i Slovenije da uključe podnositelje zahtjeva u ovome predmetu i sve druge osobe koje se nalaze u istom položaju u svoje planove isplate "stare" devizne štednje predstavlja sustavni problem;

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Uz presudu je priloženo izdvojeno mišljenje suca Zupančiča.

Također, članak 1045. toga zakona glasi:

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

117. Glede Investbanke, Sud primjećuje da je i ona u državnom vlasništvu, i to Srbije, te da je pod upravom srbijanske vladine Agencije za osiguranje depozita (vidi točku 47. gore u tekstu). Što je još bitnije, prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine, ta je banka morala otpisati znatna potraživanja koja je imala prema poduzećima u državnom i društvenom vlasništvu na štetu same banke i njenih zainteresiranih osoba (*ibid.*). Kao i Slovenija glede Ljubljanske banke Ljubljana, i Srbija je tako raspolagala sredstvima Investbanke kako je smatrala za shodno. Veliko vijeće stoga je suglasno i potvrđuje utvrđenje Vijeća da postoji dovoljna osnova da se Srbija smatra odgovornom za dug Investbanke prema g. Šahdanoviću.

10. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova "za" i jedim glasom "protiv", da Srbija mora poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju isplatu njihove "stare" devizne štednje pod jednakim uvjetima pod kojima je isplaćena i srbijanskim državljanima koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka;

Ganna Yudkivska,

5. Dana 18.3.2013. odbor Velikog vijeća je, povodom zahtjeva vlada Srbije i Slovenije, odlučio uputiti predmet Velikom vijeću sukladno članku 43. Konvencije.

Na uloge na štednju plaća se kamata.."

(b) Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Ljubljanske banke Sarajevo osnovane 1993. godine

118. Sud želi naglasiti da su ovi zaključci ograničeni na okolnosti ovoga predmeta i ne podrazumijevaju da nijedna država nikada neće moći sanirati propalu banku bez preuzimanja izravne odgovornosti za dug te banke prema članku 1. Protokola br. 1 (vidi *Kotov*, citiran gore u tekstu, točka 116., i *Anokhin*, citiran gore) niti, kako je sugerirala Slovenija (vidi toč. 93.-94. gore u tekstu), da ova odredba zahtijeva da strane podružnice domaćih banaka uvijek budu obuhvaćene domaćim sustavom osiguranja depozita. Sud smatra da je ovaj predmet poseban iz sljedećih razloga. Prvo, kada su podnositelji zahtjeva deponirali svoj novac, SFRJ je još uvijek postojala i podružnice o kojima je riječ nisu bile inozemne podružnice. Nadalje, Ljubljanska banka Ljubljana bila je u državnom vlasništvu i prije njene sanacije. Doista, i ta banka i Investbanka uvijek su bile u državnom ili u društvenom vlasništvu. Ovaj predmet očito se razlikuje od standardnog slučaja sanacije nesolventne privatne banke. Presuda Suda EFTA-e, na koju se poziva slovenska vlada, nije od velikog značaja za predmetni slučaj jer se odnosi na sanaciju propale privatne banke u posebnom pravnom okviru koji je primjenjiv na Islandu. Nadalje, štediše o kojima je riječ u tome predmetu, za razliku od podositelja zahtjeva u ovome predmetu, već su isplatile vlasti Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva (vidi toč. 71.-73. gore u tekstu).

11. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova "za" i jednim glasom "protiv", da Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju isplatu njihove "stare" devizne štednje pod jednakim uvjetima pod kojima je isplaćena i osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka;

Angelika Nußberger,

6. Sastav Velikog vijeća određen je sukladno odredbama članka 26. st. 4. i 5. Konvencije i pravilu 24. Boštjan M. Zupančič, sudac izabran iz Slovenije, odlučio je povući se iz Velikog vijeća (pravilo 28.). Slovenska vlada je umjesto njega imenovala Angeliku Nußberger, sutkinju izabranu iz Njemačke (članak 26. stavak 4. Konvencije i pravilo 29.). David Thór Björgvinsson i Danutė Jočienė, čiji su mandati istekli 31.10.2013., nastavili su raditi na ovome predmetu (članak 23. stavak 3. Konvencije i pravilo 24. stavak 4.).

(c) Status tuzlanske podružnice Investbanke

119. Sudu nije promaknulo ni pozivanje srbijanske vlade na predmet *Molnar Gabor* (vidi točku 91. gore u tekstu). Međutim, u tome predmetu Sud je ispitivao odredbe srbijanskog Zakona o staroj deviznoj štednji glede osoba koje su, za razliku od ovih podnositelja zahtjeva, stekle pravo na postupnu otplatu njihove uštedevine od srbijanskih vlasti. Sud je smatrao, s obzirom na tešku stvarnost srbijanskog gospodarstva u danom vremenu, te slobodu procjene koja je dana državama glede pitanja koja se odnose na gospodarsku politiku, da je spornim odredbama uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa i prava podnositelja zahtjeva. Za razliku od toga, g. Šahdanović nije stekao pravo na takvu postupnu isplatu od srbijanskih vlasti. Prema tome, ovaj predmet treba razlikovati od predmeta *Molnar Gabor*.

12. *Odlučuje*, jednoglasno, odgoditi razmatranje svih sličnih predmeta protiv Srbije i Slovenije u razdoblju od jedne godine, bez utjecaja na ovlast Suda da u svakom trenutku takav zahtjev proglasi nedopuštenim ili ga izbriše sa svoga popisa predmeta sukladno Konvenciji;

Linos-Alexandre Sicilianos,

7. Stranke su dostavile svoja dodatna pisana izjašnjenja (pravilo 59. stavak 1.).

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

120. Utvrdivši da je Slovenija odgovorna za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i g. Sadžaku, a da je Srbija odgovorna za dug Investbanke prema g. Šahdanoviću, Sud mora ispitati postoji li bilo kakav dobar razlog zbog kojeg su navedene države propustile isplatiti podnositelje zahtjeva tijekom toliko mnogo godina. Objašnjenje vlada Srbije i Slovenije za ovo kašnjenje u biti je da međunarodno pravo o sukcesiji država zahtijeva samo pregovaranje u dobroj vjeri o pitanjima sukcesije, bez nametanja vremenskih rokova za rješavanje takvih pitanja. Nadalje su navele da je njihovo inzistiranje na odgovornosti Bosne i Hercegovine za "staru" deviznu štednju u bosanskohercegovačim podružnicama slovenskih i srbijanskih banaka tijekom pregovora o sukcesiji bilo potpuno u skladu s glavnim načelom međunarodnog prava o sukcesiji država – načelom teritorijalnosti.

13. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova "za" i jednim glasom "protiv":

André Potocki,

8. Održana je javna rasprava u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 10.7.2013. (pravilo 59. stavak 3.). Sudu su pristupili:

(b) Status zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

121. Sud se ne slaže s tvrdnjama Slovenije i Srbije da načelo teritorijalnosti treba primijeniti na štednju podnositelja zahtjeva u ovome predmetu. Sukladno međunarodnom pravu o sukcesiji država, načelo "pravičnog razmjera" predstavlja vodeće načelo kada je riječ o državnim dugovima. Iako je točno da je Rezolucijom o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo propisano da se načelo teritorijalnosti primjenjuje izričito na lokalne dugove, uštedevina podnositelja zahtjeva evidentno ne spada u tu kategoriju državnih dugova (vidi točku 60. gore u tekstu). Sud se također ne slaže s tvrdnjama Slovenije i Srbije da međunarodno pravo zahtijeva samo pregovaranje o pitanjima sukcesije; njime je također propisano da se, u slučaju ne postizanja sporazuma, dugovi države moraju pravično raspodijeliti (*ibid.*).

(a) da Srbija u roku od tri mjeseca treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri tisuće eura) g. Šahdanoviću na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

Faris Vehabović,

(a) u ime podnosioca zahtjeva

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

122. Nadalje treba napomenuti da bi pravična raspodjela duga o kojemu je riječ u ovome predmetu zahtijevala opću procjenu imovine i dugova bivše države i veličinu dijelova koji su do sada pripisani svakoj od država sljednica. To je pitanje daleko izvan opsega ovoga predmeta i izvan nadležnosti Suda (vidi *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 256.).

(b) da Slovenija u roku od tri mjeseca treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri tisuće eura) gđi Ališić i g. Sadžaku na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

Ksenija Turković, *suci*,

G. B. Mujčin,

(b) Status Investbanke i njenih podružnica

123. Međutim, pregovori o pitanjima sukcesije nisu sprječavali države da usvoje mjere na državnoj razini kako bi zaštitile interese štediša poput podnosioca zahtjeva u ovome predmetu. Hrvatska vlada otplatila je veliki dio "stare" devizne štednje svojih državljana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (vidi točku 43. gore u tekstu), a makedonska vlada isplatila je ukupan iznos "stare" devizne štednje u podružnici te banke u Skopju (vidi točku 52. gore u tekstu). Unatoč tome, te dvije vlade nikada nisu odustale od svoga stava da Slovenija na kraju treba biti odgovorna i nastavile su tražiti naknadu za isplaćene iznose na međudržavnoj razini (naročito u kontekstu pregovora o sukcesiji). Istodobno, slovenska vlada isplatila je ukupan iznos "stare" devizne štednje u domaćim podružnicama Investbanke i drugim stranim bankama (vidi točku 48. gore u tekstu), a srbijanska je vlada pristala isplatiti "staru" deviznu štednju u podružnicama srbijanskih banaka u inozemstvu (poput tuzlanske podružnice Investbanke) onih deponenata koji su imali džavljanstvo bilo koje države osim državljanstva država sljednica SFRJ (vidi točku 45. gore u tekstu). To pokazuje da su pronađena rješenja za neke kategorije štediša "stare" devizne štednje u spornim podružnicama, ali ne i za podnosioca zahtjeva u ovome predmetu.

(c) da nakon isteka navedenog roka od tri mjeseca pa sve do namire isplati običnu kamatu na navedeni iznos po stopi jednakoj najnižoj kamatnoj stopi za kredite Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

i Michael O'Boyle, *zamjenik registrara*,

G. E. Eser, pravni zastupnici,

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

124. Iako izvjesna kašnjenja mogu biti opravdana u iznimnim okolnostima (vidi *Merzhoyev*, citiran gore, točka 56. i, *mutatis mutandis*, *Immobiliare Saffi*, citiran gore, točka 69.), Sud nalazi da su podnositelji zahtjeva u predmetnom slučaju bili prisiljeni predugo čekati. Sud stoga nije uvjeren da su vlasti Slovenije i Srbije, bez obzira na široko polje slobodne procjene koje imaju u ovome području, kako je navedeno u točki 106. gore u tekstu, uspostavile pravičnu ravnotežu između općeg interesa zajednice i imovinskih prava podnositelja zahtjeva koji su morali podnijeti nesrazmjerno veliki teret.

14. *Jednoglasno odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

nakon vijećanja na sjednici zatvorenoj za javnost dana 10.7.2013. i 28.5.2014.,

G. A. Mustafić, pomoćnik;

(b) Status Ljubljanske banke Ljubljana i njenih podružnica

125. Iz svih navedenih razloga, Sud zaključuje da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, da je došlo do povrede toga članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, te da nijedna od ostalih tuženih država nije povrijedila taj članak.

Ova presuda sastavljena je na engleskom i francuskom jeziku i izrečena na javnoj raspravi održanoj u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 16.7.2014. godine.

donosi sljedeću presudu usvojenu zadnjeg navedenog dana:

(b) u ime vlade Bosne i Hercegovine

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

Gđa. M. Mijić, zastupnica,

Preambula

Gđa. B. Skalonjić, pomoćnica zastupnice,

Članak 22. (b)

Gđa. E. Veledar Arifagić,

...

(iii) punu odgovornost za devizne račune i devizne štedne uloge za koje Republika Slovenija nije preuzela jamstvo;

G. Z. Kelić,

...

G. T. Ćurak,

Članak 1.

G. S. Bakić,

Članak 15.(č)(1)

G. E. Kubat,

Članak 21.(1)

Gđa. V. Tufek,

Članak 36.

Gđa. N. Trossat,

MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

G. M. Mahmutović, savjetnici;

I. MEĐUNARODNO PRAVO U ODNOSU NA SUKCESIJU DRŽAVA

(c) u ime vlade Hrvatske

Članak 27. (Državni dugovi)

Gđa. Š. Stažnik, zastupnica,

Članak 29. (Lokalni dugovi)

Gđa. N. Katić,

...

Gđa. A. Metelko-Zgombić,

Članak 24. stavci 1. i 2.

Gđa. M. Bašić,

Članak 25.

Gđa. J. Vlašić,

II. UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE I MJERODAVNA PRAKSA

Gđa. B. Grabovac,

Članak 2. stavak 3. (a)

Gđa. V. Zvonar, savjetnici;

Članak 7.

(d) u ime vlade Srbije

Članak 5.

G. S. Carić, zastupnik,

Članak 9.

Gđa. V. Rodić,

III. MEĐUNARODNA SUDSKA PRAKSA GLEDE PACTUM DE NEGOTIANDO U MEĐUDRŽAVNIM PREDMETIMA

Gđa. D. Dobrković,

IV. PRESUDA E-16/11 SUDA EFTA-e OD 28.1.2013.

G. N. Petković,

PRAVO

G. B. Milisavljević,

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADA

G. B. Kurbalija,

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 1

Gđa. S. Đurđević, savjetnici;

A. Zaključci Vijeća

(e) u ime vlade Slovenije

B. Podnesci stranaka

Gđa. N. Pintar-Gosenca, zastupnica,

(a) Bosna i Hercegovina

Gđa. C. Annacker, pravna zastupnica,

(b) Hrvatska

Gđa. A. Nee,

(c) Srbija

Gđa. M. Prevc,

(e) Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

G. R. Gabrovec,

C. Ocjena Velikog vijeća

Gđa. A. Polak-Petrič,

(a) Primjenjivo pravilo

G. A. Kulick, savjetnici;

(b) Karakter navodne povrede

(f) u ime vlade Makedonije

(c) Jesu li tužene države poštivale načelo zakonitosti

G. K. Bogdanov, zastupnik,

(d) Jesu li tužene države slijedile "legitiman cilj"

Gđa. V. Stanojevska, savjetnica.

(e) Jesu li tužene države poštivale načelo "pravične ravnoteže"

Sud je saslušao izlaganja g. Mujčina, gđe Mijić, gđe Stažnik, g. Carića, gđe Annacker i g. Bogdanova.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

A. Zaključci Vijeća

B. Podnesci stranaka

C. Ocjena Velikog vijeća

IV. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE

V. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

A. Zaključci Vijeća

B. Podnesci stranaka

C. Ocjena Velikog vijeća

VI. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

A. Odšteta

B. Troškovi i izdatci

C. Zatezna kamata

Michael O'Boyle

zamjenik registrara

Dean Spielmann

predsjednik

IZDVOJENA MIŠLJENJA SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE ZIEMELE

1. Glasovala sam kao i većina u ovome predmetu. Napominjem da će ova presuda postati jedna od vodećih koje se bave specifičnim kontekstom sukcesije država i primjenom Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava na jedno posebno osjetljivo područje: ono koje se odnosi na raspodjelu odgovornosti za dugove. Sud je morao utvrditi mjerodavna načela propisa o sukcesiji država koja bi mogla utjecati na tumačenje članka 1. Protokola br. 1 u ovome predmetu. Stoga je dio presude pod naslovom "Mjerodavno međunarodno pravo i praksa" od posebne važnosti.

2. Važno je istaknuti da, unatoč veoma širokom pristupu prema izvorima međunarodnoga prava, koji je izražen u predmetu *Demir i Baykara protiv Turske* ([GC], br. 34503/97, toč. 85.-86., ESLJP 2008), postoje izvjesna ograničenja unutar kojih Sud mora postupati, te stoga Sud nije pružio dublje predstavljanje i analizu primjenjivih načela pravnih propisa o sukcesiji država u području gdje, u konačnici, postoji još mnogo pitanja i široka lepeza različite prakse koju države primjenjuju (vidi *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 256., 3.10.2008). Sud tako uzima ključne dijelove iz mjerodavnog područja međunarodnoga prava, usredotočujući se, naravno, na vlastitu sudsku praksu i načela.

3. Također je točno da se glavni argument Slovenije i Srbije odnosio na naglašavanje načela teritorijalnosti u smislu odgovornosti država u situacijama sukcesije država. Sud odgovara na ovaj argument ističući da to sigurno nije jedino načelo koje se primjenjuje na problem dugova nakon raspada države (vidi točku 121.). Sud u velikoj mjeri razrješava to pitanje ponovivši i istaknuvši načela koja se odnose na obvezu pregovaranja u situacijama sukcesije država (*ibid.*, Suglasno mišljenje suca Ressa, točka 4.), kao i načelo pravičnog razmjera u raspodjeli dugova države prednice. S obzirom na ograničen opseg ovoga predmeta, Sud ne ulazi (vidi točku 123.) punom brzinom u pitanje pravične raspodjele dugova kao takvo i posebno se ne osvrće na načelo neopravdanog bogaćenja koje bi, po mome mišljenju, također moglo biti bitno za činjenice ovoga predmeta (vidi čl. 37., 40. i 41. Bečke konvencije iz 1983. godine o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova, Mišljenje br. 1. Badinterove arbitražne komisije, te članak 8. Rezolucije Instituta za međunarodno pravo iz 2001.). Međutim, čak i bez pozivanja na ta načela *expressis verbis*, moglo bi se ustvrditi da je ovo rješenje u skladu s njihovom biti i njihovom primjenom u međunarodnoj

praksi.

4. Glede glavnog argumenta u predmetu, uloge načela teritorijalnosti u situacijama sukcesije država, Sud dodatno učvršćuje stav Instituta za međunarodno pravo iznesen u njegovoj Rezoluciji iz 2001., utvrdivši da načelo teritorijalnosti nije jedini mjerodavni element među mnogima koje treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja odgovornosti svake od država o kojima je riječ. Važna je narav prava koja se traže. Sud pronalazi u Srbiji i Sloveniji odgovornost za banke u kojima su zamrznuti devizni računi podnositelja zahtjeva (vidi toč. 116.-117.). Ovaj pristup može se usporediti s pristupom Suda u predmetu *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* ((odl), br. 17126/02 i 24991/02, 1.10.2013) koji se odnosio na zamrznute devizne račune u jednoj banci u Ruskoj Federaciji. Točno je da se međunarodni pravni položaj Latvije razlikuje od položaja tuženih država u ovome predmetu, budući da Latvija nije država sljednica u kontekstu raspada SSSR-a. Međutim, Ruska Federacija je država prednica, pa se ni u takvom scenariju nije moglo primijeniti načelo teritorijalnosti kako su zahtijevali podnositelji zahtjeva u slučaju Latvije.

5. Kako je već rečeno, u potpunosti sam se suglasila s većinom u pogledu osnovanosti ovoga predmeta. Istodobno, imam ozbiljne sumnje glede *dicta* spram dijela koji se odnosi na izvršenje presude, iako sam na kraju glasovala kao većina (vidi toč. 10. i 11. izreke). Sud je počeo, s vremena na vrijeme, postavljati rokove u kojima države moraju provesti presudu pod nadzorom Odbora ministara. Praksa pokazuje da se Sud morao više puta vraćati svojoj izvornoj odluci glede rokova. To je, po mome mišljenju, neizbježno jer presude Suda obično uključuju načelna pitanja i zahtijevaju zakonske reforme, a takvi politički procesi su složeni (vidi, npr., *L. protiv Litve*, br. 27527/03, ESLJP 2007-IV), posebice u kontekstu sukcesije država. Nema sumnje da je opći interes u Europi da se presude Europskog suda za ljudska prava provode brzo i da se, kad je to moguće, prihvate šire posljedice. Kada je riječ o udjelu Suda u zajedničkoj odgovornosti, on je učinio sve što može, ukazujući čak i na moguća rješenja problema prema članku 46. kad je to primjenjivo. Krajnje je vrijeme da države urade svoju "domaću zadaću" postupajući sukladno praksi Suda, jer to također izravno utječe na učinkovitost Suda. U tom je kontekstu Sud ponekad odlučivao, kao što je to slučaj u ovome predmetu, odrediti rokove izvršenja tuženim državama. To je pomalo očajnička mjera. Velika je šteta što je Sud doveden u situaciju da mora pribjeći takvim mjerama. To također predstavlja rizik za Sud, jer se od njega može zatražiti da još jednom preispita svoje odluke, a to pokreće ozbiljna pitanja glede načela pravne sigurnosti i konačnosti presuda. Mnogo više bih voljela da države ugovornice Konvencije i Odbor ministara zauzmu čvršći pristup kada je riječ o izvršenju presuda nego što Sud mora preuzeti takav rizik.

DJELOMIČNO SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA POPOVIĆA

Glasao sam kao i većina za utvrđivanje povrede od strane Slovenije i Srbije u ovom predmetu, ali mislim da toč. 109.-125. presude trebaju biti razjašnjene. Predmetna presuda ni u kojem slučaju ne može omogućiti da se Sud u budućnosti bavi zahtjevima iste naravi ako budu podneseni protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske i/ili Makedonije, u formaciji suca pojedinca. Takvi zahtjevi ne mogu biti automatski proglašeni nedopuštenima. Naprotiv, njima se mora baviti Vijeće, prvo u pogledu pitanja dopuštenosti, a kasnije, ako budu proglašene dopuštenima, također i njihovom osnovanosti.

DJELOMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUTKINJE NUßBERGER, KOJEMU SE PRIDRUŽUJE SUDAC POPOVIĆ

A. Povijesna dimenzija i financijske implikacije predmeta

Nema nikakve sumnje da su povrijeđena prava podnositelja zahtjeva iz članka 1. Protokola br. 1 i članka 13. Konvencije. Međutim, ono s čime se Veliko vijeće moralo uhvatiti u koštac u ovom veoma složenom i

teškom predmetu nije bilo samo da odluči je li došlo do povrede ljudskih prava ili nije, nego i kome pripisati odgovornost za te povrede koje su trajale više od dvadeset godina, bile uklopljene u kontekst raspada SFRJ i tako poprimile povijesnu dimenziju.

Istodobno je Veliko vijeće moralo odlučiti o iznosu novca koji treba isplatiti ne samo podnositeljima zahtjeva nego i svima onima koji se nalaze u istoj situaciji kao i podnositelji zahtjeva. Tako je ono moralo donijeti odluku koja ima ogromne financijske implikacije.

Na moju žalost, ne mogu podržati rješenje koje je usvojila većina.

B. Pripisivanje isključive odgovornosti za povredu imovinskih prava podnositelja zahtjeva Sloveniji odnosno Srbiji

Odgovornost za naknadu gubitka "stare" devizne štednje može se promatrati kao pitanje građanskog prava (ovo je stav Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, vidjeti toč. 85., 87. i 96.) ili kao pitanje sukcesije država koje treba riješiti na temelju međunarodnog prava (ovo je stav Srbije i Slovenije, vidjeti toč. 89. i 92.). Većina članova Velikog vijeća opredijelila se za građansko-pravni pristup⁴⁴ i odlučila da je samo Slovenija odgovorna za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka, a da je samo Srbija odgovorna za povredu prava g. Šahdanovića. Tako države u kojima su "za vrijeme Jugoslavije" udružene banke unutar socijalističkog modela samoupravljanja slučajno imale svoja sjedišta sada moraju isplatiti sve dugove koji su nastali u sustavu koji je stvorila druga država prije stupanja na snagu Konvencije.

Prema mome mišljenju, ovo rješenje nije zadovoljavajuće niti odgovarajuće jer je utemeljeno na pretjeranom pojednostavljivanju složenih povijesnih događanja i da izostavlja neke važne aspekte. Iako možda može biti primamljivo doći do jednostavnog i "lakog" rješenja, trebalo je usvojiti pristup koji bi bio više izdiferenciran.

1. Odgovornost SFRJ u uspostavi sustava

Nema nikakvog spora da ni Slovenija niti Srbija nisu same uspostavile cijeli bankarski sustav s njegovim planovima redeponiranja, već SFRJ koja je bila u ozbiljnoj potrebi za stranom valutom (točka 14.). Također nema spora da uspostavljeni sustav nije imao zdrav financijski temelj (toč. 14. i 17). Privlačenje novca štediša davanjem daleko viših kamatnih stopa od tržišnih, koje su često prelazile 10% (točka 14.), moralo se smatrati rizičnim investiranjem. Jasno je da očekivanje visoke dobiti, koja je na taj način obećana, nije bilo ekonomski utemeljeno.

Ovo je Sud već jasno izrekao (vidi *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 51., 3.11.2009.):

"Kao prvo, općepoznata je činjenica da je globalna ekonomska kriza 1970-ih posebno teško pogodila SFRJ. SFRJ se okrenula međunarodnom tržištu kapitala i uskoro postala jedna od najzaduženijih zemalja svijeta. Kada je međunarodna zajednica prestala s praksom davanja kredita 1970-ih godina, SFRJ je našla izlaz u deviznoj štednji građana kojom je plaćala strane dugove i financirala uvoz."

2. Slom sustava "za vrijeme Jugoslavije"

Do sloma ovoga sustava došlo je još "za vrijeme Jugoslavije" (prestanak sustava redeponiranja 1988. godine (vidi točku 20.); ukidanje sustava osnovnih i udruženih banaka 1989/1990. godine (vidi točku 21.); masovno povlačenje deviza (vidi točku 22.)). SFRJ je bila ta koja je prvo pribjegli hitnim mjerama uvelike ograničavajući podizanje deviznih pologa (vidi toč. 22. i 52.). Takve mjere ne bi bile potrebne da novac štediša već nije bio izgubljen u to vrijeme. Sve se to dogodilo u državi koja sada više ne postoji.

To je Sud već eksplicitno prikazao u svojoj praksi (vidi *Suljagić*, citiran gore, točka 10.; usporediti također *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, točka 40., 3.10.2008, te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, točka 6., 8.12.2009.):

"Problemi nastali zbog stranih i domaćih dugova SFRJ izazvali su monetarnu krizu 1980-tih godina.

Nacionalno gospodarstvo bilo je na rubu kolapsa i SFRJ je poduzela žurne mjere, poput zakonskih zabrana u pogledu isplate devizne štednje (vidi članak 71. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985). Time je

devizna štednja praktično bila zamrznuta."

Iako jamstvo države prema građanskom pravu nije bilo aktivirano prije raspada SFRJ (vidi točku 15.), posljedice nefunkcionalnog sustava koji je uspostavljen u SFRJ treba promatrati kao podijeljenu odgovornost država sljednica.

Stoga se ne smije zanemariti međunarodnopravna dimenzija ovoga predmeta.

3. *Opseg nadležnosti Suda ratione temporis*

Većina mjera što su ih usvojile države sljednice kao odgovor na slom sustava uvođenjem posebnog režima za "staru" deviznu štednju bile su usvojene ranih 1990-tih (vidi točku 23. *et seq.*), što znači prije stupanja na snagu Konvencije u tim državama (Slovenija 28.6.1994., Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija 10.4.1997., Hrvatska 5.11.1997., Bosna i Hercegovina 12.7.2002., Srbija 3.3.2004.). Praktično, računi devizne štednje ostali su "zamrznuti" u svim državama sljednicama, ali je bilo dozvoljeno podizati ulog pod posebnim uvjetima, posebno iz humanitarnih razloga (npr. Bosna i Hercegovina, vidjeti točku 25., i Srbija, vidjeti točku 44.; dokazni materijal koji Sud ima na raspolaganju ne sadrži podatke o tome da su Hrvatska i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija podzele bilo kakve hitne mjere ranih 1990-tih, vidjeti toč. 42. i 52.). Slovenija je preuzela jamstvo od bivše SFRJ već 1991. godine i pristala isplatiti prvobitne depozite s pripadajućom kamatom 1993. godine, ali samo kada je riječ o ušteđevini u domaćim podružnicama dotičnih banaka (ali obuhvaćajući i slovenske banke i domaće podružnice inozemnih banaka (vidi točku 48.)). Jamstvo koje je preuzela Bosna i Hercegovina bilo je ograničeno na domaće banke (vidi točku 24.). Evidentno je da su sve te mjere usvojene neposredno nakon sloma SFRJ bile hitne mjere, čiji je cilj bio osigurati povjerenje u nove državne strukture i izbjeći veće nezadovoljstvo i prosvjede u turbulentnim vremenima. Kako je vrijeme prolazilo, poduzete su dopunske mjere. Sve su bile skrojene prema konkretnim potrebama određene države sljednice, a posljedica je bila da su neki bili uključeni, a drugi isključeni (npr. Bosna i Hercegovina: jamstvo, a kasnije i isplata samo štednje u domaćim bankama (vidi toč. 24. i 27); Srbija: isključivanje državljana ostalih država bivše SFRJ iz planova isplate (vidi točku 45.)). Nasuprot tome, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija isplatila je sve dugove koji se odnose na "staru" deviznu štednju (vidi točku 52.); u slučaju Hrvatske ovo je, kako izgleda, kontroverzno pitanje (vidi točku 42. i također *Kovačić i drugi*, citiran gore, točka 183.).

Sud nema nadležnost *ratione temporis* za analizu o tome koliko su mjere usvojene prije stupanja na snagu Konvencije predstavljale uplitanje u prava podnositelja zahtjeva prema članku 1. Protokola br. 1 ili u kojoj su mjeri one bile diskriminirajuće i kršile taj članak promatran zajedno s člankom 14. U vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu, stanje stvari u dotičnim državama bilo je takvo da je podnositeljima zahtjeva već nekoliko godina bio zabranjen pristup njihovom vlastitom novcu. Prema mome mišljenju, dužnosti država prema Konvenciji stoga su moraju analizirati kao pozitivne obveze, a ne kao uplitanje. Novac je *de facto* već bio oduzet. On nije mogao biti oduzet po drugi put, ali je gubitak morao biti nadoknađen.

4. *Kršenje pozitivnih obveza*

U kontekstu sukcesije država, pozitivne obveze tuženih država temeljem članka 1. Protokola br. 1 bile su dvostruke. Na vertikalnom planu one su imale dužnost nadoknaditi štetu koju su podnositelji zahtjeva pretrpjeli i odmah im osigurati naknadu. Na horizontalnom planu one su morale međusobno pregovarati kako bi postigle dogovor o odgovarajućoj raspodjeli dugova akumuliranih unutar sustava u čiju uspostavu su bile sve uključene. Iako prva dužnost proistječe izravno iz članka 1. Protokola br. 1, ona je isprepletena s drugom dužnošću koja proistječe iz općeg međunarodnog prava i Ugovora o pitanjima sukcesije. Sud je mnogo puta ponovio da prava zajamčena Konvencijom nisu teoretska i iluzorna, već praktična i efektivna. Pravo na isplatu nadoknade efektivno je jedino ako je jasno protiv koga mora biti usmjereno. Stoga su sve tužene države imale pozitivnu obvezu pregovarati o pitanju "stare" devizne štednje.

Prema mome mišljenju, Hrvatska je prekršila ovu dužnost odbijanjem nastavka pregovora 2002. godine (vidi točku 63.), dok su sve ostale države bile spremne ponovno ih nastaviti.

Kada je riječ o pozitivnoj obvezi nadoknade gubitka koji su pretrpjeli podnositelji zahtjeva, suglasna sam s većinom da Slovenija i Srbija nisu ispunile svoje pozitivne obveze iz članka 1. Protokola br. 1.

Restrukturiranjem stare Ljubljanske banke Ljubljana i prebacivanjem većega dijela njene imovine na Novu ljubljansku banku, Slovenija je 1994., odnosno u vrijeme kada je Konvencija već stupila na snagu, *de facto* onemogućila isplatu bez usvajanja bilo kakvih kompenzatornih mjera (vidi točku 49.). Isto se može kazati i za Srbiju, koja nije spriječila stečaj Investbanke (vidi točku 47.).

Međutim, ne slažem se s većinom da Bosna i Hercegovina uopće nije odgovorna u tom pogledu. Ona je namjerno isključila državno jamstvo za isplatu "starih" deviznih depozita u inozemnim podružnicama domaćih banaka (vidi točke 24. i nadalje), te je tako dozvolila nastavak kršenja ljudskih prava. Primjer Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije (vidi točku 52.), kao i rješenje pronađeno u slučaju Poštanske štedionice, kada su države preuzele jamstva za podružnice na njihovim teritorijima (vidi točku 64.), pokazuju da nije postojao konsenzus o isključivanju odgovornosti države u kojoj su položena sredstva. Kategoričko odbijanje isplate je tim više neopravdano jer je nesporno da je u sustavu redeponiranja dio novca vraćen u Bosnu i Hercegovinu.

Tako je većina članova Velikog vijeća propustila ispitati pozitivne obveze svih tuženih država protiv kojih je bila usmjerena pritužba podnositelja zahtjeva.

C. Plan nadoknade

1. Nadoknada na osnovi sustava nastalih prije stupanja na snagu Konvencije

Većina članova Velikog vijeća odlučila je da "Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere... kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju isplatu njihove "stare" devizne štednje pod jednakim uvjetima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka, odnosno isplatiti originalne depozite zajedno s kamatama (vidi toč. 146. i 48.).⁴⁵ Srbija mora isplatiti "staru" deviznu štednju pod jednakim uvjetima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka", odnosno dijelom u gotovini a dijelom u vladinim obveznicama (vidi toč. 146. i 45.). Takvo rješenje moglo bi biti opravdano da je Sud utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 1 promatranog zajedno s člankom 14., jer bi to pružilo odgovarajuću naknadu za diskriminaciju u postupanju. Ono je također moglo biti opravdano temeljem nepravednog bogaćenja ako bi se moglo dokazati da su Slovenija i Srbija još uvijek u posjedu novca što su ga položili podnositelji zahtjeva i da su na njemu zaradile kamatu u razdoblju između 1990. i 2014. godine.

Ali ni jedan od tih uvjeta nije ispunjen u ovome predmetu.

Sud se u ovome predmetu izričito suzdržao od utvrđivanja povrede članka 1. Protokola br. 1 promatranog zajedno s člankom 14.

U pogledu "nepravednog bogaćenja", u obzir se moraju uzeti sljedeći aspekti.

Prvo, kako nije sporno da nije sav novac "završio" u Sloveniji i Srbiji (vidi točku 116.), neprimjereno je zahtijevati da samo Slovenija i Srbija isplate svu "staru" deviznu štednju. U vrijeme socijalizma udružene banke u Sloveniji i Srbiji vratile su određena sredstva koja su dobile kako bi zadovoljile potrebe likvidnosti osnovnih banaka (vidi toč. 18. i 19.). Budući da je NJB davala dinarske zajmove (u početku bez kamata) domaćim poduzećima na osnovi redeponiranih deviza i na taj način pomagala lokalno gospodarstvo, pravilo međunarodnoga prava u pogledu lokalnih dugova (članak 29. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo, vidjeti točku 60.) nije "evidentno" neprimjenjivo, kako je ocijenila većina članova Velikog vijeća (vidi točku 121.). Drugo, činjenica da su redeponirana sredstva uplaćivana Narodnoj banci Jugoslavije u Beogradu nije osporena. Treće, budući da se smatralo nužnim uvesti hitne mjere i da ih je SFRJ usvojila (vidi točku 22.), vrlo je vjerojatno da je večina toga novca bila izgubljena još "za vrijeme Jugoslavije".

Sud je tako utvrdio u presudi *Suljagić* (citirana gore, točka 51.), spominjući Rezoluciju 1410 (2004) Parlamentarne skupštine o isplati depozita deviza u podružnicama Ljubljanske banke izvan teritorija Slovenije, 1977.-1991. od 23.11.2004., te u Obrazloženju koje je pripremio izvjestitelj, G. Jurgens:

"Parlamentarna skupština Vijeća Europe utvrdila je da je, kao rezultat toga, glavni dio prvobitnih pologa nestao prije raspada SFRJ..."

2. Kompenzacija u slučajevima koji se odnose na promjene u političkom sustavu

Nadalje, pristup Velikog vijeća nije spojiv s njegovom jurisprudencijom u sličnim predmetima. Sud općenito nerado osuđuje države za imovinske povrede počinjene prije stupanja na snagu Konvencije (vidi *Kopecký protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, toč. 53.-61., ESLJP 2004-IX; *Von Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, toč. 110.-114., ESLJP 2005-V; i *Jahn i drugi protiv Njemačke* [GC], br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01, toč. 99.-117., ESLJP 2005-VI). Iznimke se čine u slučaju kontinuiranih povreda (vidi *Loizidou protiv Turske* (osnovanost), 18.12.1996., toč. 63.-64., *Izviješća o presudama i odlukama* 1996-VI) i u slučaju legitimnih očekivanja u pogledu imovinskih prava (vidi *Broniowski protiv Poljske* (odl.) [GC], br. 31443/96, toč. 97.-102., ESLJP 2002-X). Međutim, kad god su povrede članka 1. Protokola br. 1 povezane s događajima koji su se u masovno odigrali prije stupanja na snagu Konvencije, Sud je prihvaćao modele koji su pružali manje od potpune nadoknade (vidi *Broniowski protiv Poljske* (prijeteljska nagodba) [GC], br. 31443/96, toč. 31. i 43., ESLJP 2005-IX; *Hutten-Czapska protiv Poljske* (prijeteljska nagodba) [GC], br. 35014/97, točka 27., 28.4.2008; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [GC], br. 71243/01, toč. 115. i 118.-131., 25.10.2012.).

Tako je Sud utvrdio u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins* (ibid., točka 113.):

"Ovo načelo se primjenjuje još snažnije kada su zakoni doneseni u kontekstu promjene političkog i gospodarskog režima, posebno za vrijeme početnog razdoblja tranzicije koji je nužno obilježen poremećajima i neizvjesnošću; u takvim slučajevima država ima posebno široko polje slobodne procjene (vidi, među ostalim izvorima, *Kopecký protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, točka 35., ESLJP 2004-IX; *Jahn i drugi*, citiran gore, točka 116 (a); i *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, točka 42., 3.11.2009). Tako je, naprimjer, Sud smatrao da također može biti neophodna nadoknada koja je manja od pune nadoknade *a fortiori* kada je imovina oduzeta s ciljem 'tako temeljnih promjena ustavnoga uređenja zemlje poput prelaska iz monarhije u republiku' (vidi *Bivši kralj Grčke i drugi* (osnovanost), citiran gore, točka 87.). Sud je ovo načelo potvrdio u predmetu *Broniowski* (citiran gore, točka 182.), u kontekstu restitucije imovine i politike kompenzacije, precizirajući da bi plan reguliranja imovine, budući 'dalekosežan, ali kontroverzan... sa značajnim gospodarstvenim posljedicama za zemlju u cjelini', mogao uključivati odluke kojima se nadoknada za oduzimanje ili restituciju imovine ograničava na razinu koja je ispod njene tržišne vrijednosti. Sud je također ponovio ova načela glede donošenja zakona u 'izuzetnom kontekstu ujedinjenja Njemačke' (vidi *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, toč. 77. i 111.-112., ESLJP 2005-V, i *Jahn i drugi*, citiran gore)."

Točno je da su se ovi predmeti odnosili na eksproprijaciju nekretnina. Ali nema uvjerljivoga razloga da se gubitak rizičnih ulaganja tretira znatno bolje od gubitka nekretnina i da se očekuje ne samo potpuna isplata izgubljenog iznosa nego čak i nadoknada izgubljene kamate.

Vrijedi spomenuti da je Sud prihvaćao značajna smanjenja u iznosima isplaćivanim na ime nadoknade za izgubljenu "staru" deviznu štednju i davao tuženim državama široko polje slobodne procjene (vidi *Trajkovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* (odl.), br. 53320/99, 7.3.2002; *Suljagić*, citiran gore, toč. 27.-30. i 52.-54.; te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, toč. 21., 23.-25. i 50., 8.12.2009.).

Kada je konkretno riječ o kamatnim stopama određenim u prvobitnim sustavima koji su uspostavljeni 1980-tih, može se reći da je u vrijeme stupanja na snagu Konvencije, u Sloveniji 1994. i u Srbiji 2004. godine, više nije postojalo legitimno očekivanje. S druge strane, prilikom odlučivanja o odgovarajućoj nadoknadi, treba uzeti u obzir prilagođavanje inflaciji uštedevine koja je prvobitno deponirana u njemačkim markama (vidi *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* (pravedna naknada) [GC], br. 71243/01, toč. 38.-44., ESLJP 2014).

3. Supsidijarnost i polje slobodne procjene

Prilikom uspostave pilot-postupaka, Sud je uvijek do sada ostavljao široku slobodu procjene državama

članicama u pronalasku odgovarajućeg rješenja sustavnih problema. U prva dva slučaja (*Broniowski i Hutten-Czapska*, oba gore citirana), Veliko vijeće podržalo je prijateljsku nagodbu što su je postigle stranke u pogledu općih i individualnih mjera, te tako prihvatilo modele koji su pružali manje od pune kompenzacije u pogledu drugih osoba koje su bile pogođene. U svojoj nedavnoj presudi u predmetu *Kurić i drugi protiv Slovenije* ((pravedna naknada) [GC], br. 26828/06, ESLJP 2014), u kojemu stranke nisu postigle prijateljsku nagodbu, Sud je uzeo u obzir činjenicu da je slovenska vlada uspostavila *ad hoc* domaći plan naknade nakon isteka roka navedenog u glavnoj presudi, kako bi se osigurala odgovarajuća pravna zaštita "izbrisanim" osobama na državnoj razini (*ibid.* toč. 138.-140.). U vezi s tim, Veliko vijeće je primijetilo da su, prema načelu supsidijarnosti i polju slobodne procjene koja ide uz njega, iznosi naknade dosuđeni na državnoj razini ostalim oštećenim osobama u kontekstu općih mjera prema članku 46. Konvencije pitanje diskrecijskog prava tužene države, pod uvjetom da su spojivi s presudom Suda kojom se nalažu te mjere (*ibid.* točka 141., i vidjeti, *mutatis mutandis*, *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske* (br. 2) [GC], br. 32772/02, točka 88., ESLJP 2009).

4. Potreba suradnje u pronalaganju odgovarajućih rješenja

Kako je objašnjeno gore u tekstu, kontekst državne sukcesije ne smije se zanemarivati pri utvrđivanju tko je odgovoran za povrede ljudskih prava u ovome predmetu. To također vrijedi i kada je riječ o uspostavi mehanizma nadoknade. Od najveće je važnosti da sve države sljednice surađuju na uspostavi plana i verifikaciji mjerodavnih zahtjeva. Sud je već bio suočen sa slučajevima zlouporaba koji su za žaljenje. Tako su, naprimjer, dva podnositelja zahtjeva u predmetu *Kovačić i drugi* (citiran gore, točka 260.), propustili obavijestiti Sud da su nakon odluke Općinskog suda u Osijeku od 7.7.2005. dobili isplatu njihovih deviznih depozita u cijelosti.

U predmetu *Suljagić* (citiran gore, točka 19.) Sud je naveo:

"Zakoni koji su određivali korištenje "stare" devizne štednje u postupku privatizacije bili su ograničeni i čak su doveli do zlouporaba: pojavilo se neslužbeno tržište na kojem se takva štednja ponekad prodavala za najviše 3% od njihove nominalne vrijednosti..."

Prema mome mišljenju, Veliko vijeće u presudi se nije u dovoljnoj mjeri pozabavilo važnim aspektom suradnje među tuženim državama u verifikaciji potraživanja.

D. Alternativno rješenje predmeta

Da zaključim, prema mome mišljenju, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska odgovorne su za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka prema članku 1. Protokola br. 1 i članku 13., a Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska odgovorne su za povredu prava g. Šahdanovića prema članku 1. Protokola br. 1 i članku 13. Dok je Hrvatska odgovorna samo za dugo trajanje povrede i trebala bi platiti dio naknade na ime nematerijalne štete, glavna odgovornost je na Sloveniji odnosno Srbiji, koje bi trebale isplatiti najveći dio naknade na ime materijalne štete, dok je Bosna i Hercegovina odgovorna samo za mali dio obje vrste štete.

S obzirom na njihovu zajedničku odgovornost za sustav koji je stvoren u SFRJ, sve tužene države trebale bi surađivati u osmišljavanju odgovarajućega mehanizma nadoknade.

Na toj osnovi trebalo bi biti moguće odgovarajuće obešteti one koji su nezakonito lišeni njihove imovine i osigurati provedbu presude u kratkom roku.

¹Ovo je druga banka i treba ju razlikovati od istoimene banke osnovane 1993. godine, koja se spominje u točki 30. u nastavku teksta.

²Vidi točku 43.

³Vidi točku 52.

⁴Ovdje i u nastavku teksta se u fusnotama daje puni naziv domaćeg zakona na izvornome jeziku: Zakon o deviznom poslovanju ("Službeni list SFRJ", br. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91).

⁵Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama ("Službeni list SFRJ", br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90).

⁶Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija ("Službeni list SFRJ", br. 84/89 i 63/90).

⁷Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica ("Službeni list SFRJ", broj 27/90).

⁸Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89).

⁹Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84).

¹⁰Vlada Slovenije dostavila je njegovu presliku (aneks br. GC10).

¹¹Kao što je navedeno u fusnoti 2., ovu banku treba razlikovati od istoimene banke koja je osnovana 1993. godine, spomenute u točki 30.

¹²Odluka o načinu na koji ovlašćene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga ("Službeni list SFRJ", br. 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92).

¹³Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica ("Službeni list SFRJ", br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92).

¹⁴Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni ("Službeni list RBiH", broj 2/92).

¹⁵Presliku ovoga izvješća dostavila je Vlada Bosne i Hercegovine.

¹⁶Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu ("Službeni list RBiH", broj 4/93), Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana ("Službeni glasnik RS", br. 10/93 i 2/94) i Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995. ("Službeni list RBiH", br. 11/95 i 19/95).

¹⁷Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09).

¹⁸Uredba o ostvarivanju potraživanja osoba koje su imale deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imale prebivalište na teritoriju Federacije ("Službene novine Federacije BiH", broj 44/99).

¹⁹Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjih obveza Federacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09).

²⁰Zakon o izmirenju obveza po osnovi računa stare devizne štednje ("Službeni glasnik BiH", br. 28/06, 76/06 i 72/07).

²¹ Zakon o postupku upisa pravnih osoba u sudski registar ("Službene novine Federacije BiH", br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 i 50/03).

²² Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske ("Narodne novine Republike Hrvatske", broj 106/93).

²³ Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine Republike Hrvatske", broj 19/94).

²⁴ Presliku ove odluke dostavila je Vlada Slovenije (aneksi br. 273-74).

²⁵ Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana ("Službeni list SRJ", br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93), Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ ("Službeni list SRJ", br. 42/94, 44/94 i 50/94), Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ ("Službeni list SRJ", br. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 i 30/96) i Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene ("Službeni list SRJ", br. 41/96, 21/98 i 4/99).

²⁶ Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana ("Službeni list SRJ", broj 36/02).

²⁷ Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana ("Službeni list SRJ", br. 59/98, 44/99 i 53/01).

²⁸ Zakon o privatizaciji ("Službeni list Republike Srbije", br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 i 30/10).

²⁹ Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS ("Službeni list Republike Slovenije", br. 1/91 i 45/94).

³⁰ Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog ("Službeni list Republike Slovenije", broj 7/93).

³¹ Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo ("Službeni list Republike Slovenije", br. 10/93, 38/94 i 40/97).

³² Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo ("Službeni list Republike Slovenije", br. 29/06 i 59/10).

³³ Odluka objavljena u "Službenom listu Republike Slovenije", broj 105/09.

³⁴ Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија ("Službeni list Republike Makedonije", broj 26/92), Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994 ("Službeni list Republike Makedonije", br. 31/93, 70/94, 65/95 i 71/96) i Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија ("Službeni list Republike Makedonije", br. 32/00, 108/00, 4/02 i 42/03).

³⁵ Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica ("Službeni list SFRJ", br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92).

³⁶ Ovaj je zakon donijela Savezna Republika Jugoslavija koja je postojala od 1992. do 2003. godine. Činile su je Srbija i Crna Gora. Srbija je jedina pravna sljednica Savezne Republike Jugoslavije.

³⁷ SFRJ je 1983. godine potpisala taj ugovor. Godine 2001. Savezna Republika Jugoslavija položila je instrument kojim je najavila svoju namjeru zadržavanja potpisa koji je stavila SFRJ.

³⁸ Komisiju je osnovala Europska zajednica i njene države članice 1991. godine. Ona je donijela petnaest mišljenja koja se odnose na pravna pitanja koja su se pojavila raspadom SFRJ (International Law Reports 92 (1993), str. 162-208, i 96 (1994), str. 719-37).

³⁹ Vidjeti travaux préparatoires Ugovora koji je dostavila Vlada Slovenije (aneksi br. 265-70).

⁴⁰ Presliku toga pisma dostavila je Vlada Hrvatske.

⁴¹ Presliku toga pisma dostavila je Vlada Hrvatske.

⁴² Presliku mjerodavne SWIFT-ove korespondencije i druge mjerodavne dokumente dostavila je Vlada Srbije.

⁴³ Osigurani iznos povećan je s 20.000 eura na 100.000 eura 2010. godine (Direktiva 2009/14/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 11.3.2009. godine kojom je izmijenjena Direktiva 94/19/EC o sustavima osiguranja depozita).

⁴⁴ Građanskopravni pristup praktično je opravdan jurisprudencijom sudova same Slovenije i Srbije (vidi toč. 44., 45., 49., 51. i 112.), koja je, kako je rečeno, "nesumnjivo potvrdila" odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke. Međutim, barem kada je riječ o jurisprudenciji slovenskih sudova, to nije točno. Slovenski sudovi našli su da je stara (a ne nova!) Ljubljanska banka Ljubljana odgovorna za isplatu "stare" devizne štednje. Međutim, stara Ljubljanska banka Ljubljana (točka 49.), kao i Investbanka (točka 47.), nalaze se u stanju "sanacije" ili stečaja, tako da su direktna građanskopravna potraživanja usmjerena protiv nesolventnih banaka.

⁴⁵ Može biti problema u provedbi ove presude. Budući da je zakon koji spominje Veliko vijeće usvojen 1993. godine i da su njime propisane kamatne stope samo do tada, izgleda da nije jasno koji se sustav primjenjuje na akumuliranje kamate nakon 1993. godine.